

UNCITRAL ve UNCITRAL MODEL KANUNU'NA GENEL BİR BAKIŞ

A General Look at UNCITRAL and UNCITRAL Model Law

Dr. Armağan Ebru BOZKURT YÜKSEL¹

ÖZET

Milletlerarası ticarî tahkim alanında yaşanan gelişmeler ve ihtiyaçlar doğrultusunda, özel olarak milletlerarası ticaret konusu ile uğraşmak, bu konuda çalışmalar yapmak ve mevcut millî hukuk sistemleri arasında uyumu sağlamak için 1966 yılında Birleşmiş Milletler bünyesinde, Birleşmiş Milletler Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu (*United Nations Commission on International Trade Law-UNCITRAL*) kurulmuştur. UNCITRAL, milletlerarası ticaret alanında yeknesaklığın sağlanması ve tüm üye ülkelere tavsiye edilmek üzere 1985 yılında UNCITRAL Model Kanunu'nu hazırlamıştır. Bazı ülkeler, UNCITRAL Model Kanunu'nu esas alarak millî ve milletlerarası tahkim kanunları ihdas etmişler, daha önce bu kanunlara sahip olanlar ise uyum değişiklikleri yapmışlardır. Türkiye, milletlerarası tahkimi kolaylaştırıcı bir hukuk düzeninin sağlanması, milletlerarası ilişkilerden doğan uyuşmazlıkların iç tahkimin öngördüğü hükümlerin kısıtlayıcı sınırlamalarından kurtarılması, ülkenin tahkim pazarındaki payını artırmak amacıyla, büyük ölçüde UNCITRAL Model Kanunu'nu örnek alarak 21.06.2001 tarihinde 4686 Sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nu (MTK) kabul etmiştir. UNCITRAL Model Kanunu'nda 2006 yılında bazı değişiklikler yapılmıştır. UNCITRAL Sekreteryası milletlerarası tahkim alanında Model Kanunu esas alarak kanun hazırlayacak veya Model Kanunu esas alarak kabul etmiş oldukları mevcut kanunlarını yenileyecek ülkelere bu çalışmalarında Model Kanun'da yapılan değişiklikleri dikkate almalarını tavsiye etmiştir².

135

Anahtar Kelimeler: Tahkim, Milletlerarası Tahkim, Milletlerarası Tahkim Kanunu, UNCITRAL, UNCITRAL Model Kanunu.

ABSTRACT

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

² UNCITRAL, UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985 With Amendments as Adopted in 2006, United Nations Publication, Vienna 2008, s.23.

In parallel with the developments and necessities in international commercial law, a technically competent association in this field and an endeavoured new organ, a commission for international Trade law, needed to be created - 1966 United Nations Commission on International Trade Law – “. UNCITRAL, created a model law, for harmonization and improvement of national laws in 1985, which can be adopted by all countries. Some of the countries had totally adopted the Model Law, some which already have a law on this subject had modifications. In order to prepare conformable conditions for international arbitration, to save the disputes arising from international commercial relations from the restricting provisions of domestic law, to expand the quota of the country in arbitration market, Turkey, accepted International Arbitration Law on 21st of June 2001, with the number of 4686, mainly before the example of UNCITRAL Model Law. There have been some amendments in UNCITRAL Model Law in 2006. The Secretariat of UNCITRAL has suggested to the countries which are going to enact a law on international arbitration by adaptation of Model Law or countries already have laws and going to revise these laws, to consider the amendments in Model Law³.

Keywords: Arbitration, International Arbitration, Turkish International Arbitration Law, UNCITRAL, UNCITRAL Model Law.

***

136

GİRİŞ

Milletlerarası ticarî ilişkilerden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde, milletlerarası ticaretin kendine özgü yapısına ve ihtiyaçlarına uygun olması ve devlet yargısına nazaran birtakım avantajlar taşınması sebebiyle tahkim sıklıkla tercih edilen bir çözüm yoludur.

Milletlerarası ticaret alanında, devletlerin özel hukuk kuralları arasındaki farklılıkları gidermek ve yeknesaklığı sağlamak amacı ile milletlerarası ticaret ile ilgilenecek bir kurum olan Birleşmiş Milletler Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu, Birleşmiş Milletler bünyesinde 1966 yılında kurulmuştur. Milletlerarası ticarî tahkim ile ilgili pek çok ulusal ve uluslararası düzenleme bulunmakla birlikte, UNCITRAL tarafından uzun çalışmalar ve incelemeler sonucunda hazırlanan UNCITRAL Model Kanunu milletlerarası tahkim alanında devletlere bir model oluşturmuştur. 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu bazı noktalarda Model Kanun'dan ayrılmakla beraber büyük ölçüde UNCITRAL Model Kanunu esas alınarak hazırlanmıştır.

---

³ UNCITRAL, Amendments 2006, s.23.

Tahkim yargısının devlet yargısı ile karşılaştırıldığında sürekli olarak gelişen bir kurum olduğu ve buna bağlı olarak devletlerin tahkimle ilgili mevzuatlarını milletlerarası sözleşmelere katılarak veya yeni kanunlar çıkararak yeniledikleri görülmektedir. Milletlerarası tahkimin, milletlerarası özelliği, millî hukuklardan ve onun baskıcı tutumundan bağımsız, tarafların iradî düzenlemelerine ve tahkime konu olan ilişkinin özelliklerine uygun milletlerarası nitelikte kuralların ve standart uygulamaların esas alınmasını gerektirmektedir⁴.

Ticarî işlerde sürat çok büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple devlet mahkemelerindeki yargılama sürecinde geçen aşamalar, tahkim ve uzlaşma sürecinden çok daha uzun olmaktadır. Ülkeler bu sorunları aşmak için, ticarî ilişkilerden kaynaklanan tahkimi iç tahkim kuralları ile düzenlemişlerse de bu kurallar milletlerarası ticarî tahkimin ihtiyaçlarına cevap vermemiştir. Milletlerarası ticarî ilişkilerden doğan uyuşmazlıkların çözümünü millî tahkim kuralları ile sağlamaya çalışmanın yeterli olmadığı zaman içerisinde görülmüş ve bunun üzerine ülkeler, milletlerarası ticarî tahkim ile ilgili anlaşmalara taraf olmuşlardır. Bu anlaşmaların hükümleri uygulanarak uyuşmazlıkların çözümüne çalışılmıştır⁵.

Milletlerarası ticarî ilişkinin tarafları arasında çıkan uyuşmazlıkların, hasım tarafın mahkemesinde görülmesine elbette ki diğer taraf istekli olmayacaktır. Bu durumda, ya tarafsız bir devletin mahkemesi yetkili mahkeme olarak tayin edilecek ya da daha güvenli bir yol olarak hakeme gidilecektir. Bu durumda da verilen hakem kararının icrası aşamasında problemler ortaya çıkabilir. Genellikle hakem kararının icrası, davalının ikametgâhının veya malvarlığının bulunduğu yer mahkemesinde talep edilecektir. 1958 tarihli Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında New York Sözleşmesi, bu noktada tenfizi ve tanımayı, onu karara bağlayacak mahkemenin tahkime elverişlilik ve kamu düzeni değerlendirmesine tabi kılmaktadır. Her ne kadar New York Sözleşmesinin V(2). maddesinde yer alan kamu düzenine aykırılığın dar yorumlan-

---

⁴ SEVİÇ, Vedat Raşit, "Cumhuriyetimizin 75. Yıldönümünde Milletlerarası Ticarî Tahkim Alanındaki Gelişmeler", İstanbul Üniversitesi Cumhuriyetin 75. Yılı Armağanı, İstanbul 1999, s.757-763; KARAN, Hakan, "Milletlerarası Ticarî Tahkimin Hukukî Mahiyeti ve Bu Alandaki Kanunlaştırmalara Etkisi", Prof. Dr. Mahmut Tevfik Birsel'e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 2001, s.215.

⁵ Ticarî işlerden doğan uyuşmazlıkların çözümü için hazırlanan milletlerarası tahkim ile ilgili anlaşmalar ve bunlara ilişkin tüzüklerdeki tahkim merkezleri için bkz. DAYINLARLI, Kemal, UNCITRAL Kurallarına Göre Uzlaşma ve Tahkim, Dayınlarlı Yayınları, Ankara 2000, s.2, dn.1 ve s.3-7.

ması, millî mahkemelerin tenfizi istenen hakem kararının kamu düzenine uygun olup olmadığını denetlerken, mahallî hakem kararlarına nazaran daha esnek yaklaşım göstermelerinin gerektiği belirtilmişse de⁶, bu kavramlar geniş yorumlanmaya müsait kavramlardır. Milletlerarası tahkimin devletin sıkı kontrolüne tabi tutulması ondan beklenen faydayı yok edecek ve onu millî tahkimin bir parçası haline getirecektir⁷.

I. UNCITRAL'İN ORTAYA ÇIKIŞI

1960'lı yılların başında milletlerarası ticaretin kaynakları ile ilgili araştırmalar yapılmış, bu araştırmaların sonucunda da mevcut kamu ve özel milletlerarası kurumların, kanunların yeknesaklığının sağlanmasındaki yetersizliği ortaya çıkmıştır. Bu sebeple Birleşmiş Milletler gibi milletlerarası seviyedeki bir kurumun diğer kurumlar arasında koordinasyonu sağlamanın mümkün olabileceği düşünülmüştür. 1964 yılında Macaristan'ın, milletlerarası ticaretin gelişmesi için atılması gereken adımlar konusunu içeren bir maddenin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun gündemine alınması talebi ile bu konudaki ikinci adım politik arenada atılmıştır⁸.

138

Yapılan incelemelerin ve hazırlanan raporların sonucunda, milletlerarası ticarî hayatta uyum ve yeknesaklığın sağlanması ve uygulamanın da kolaylaştırılması açısından, 17.12.1966 tarihinde Birleşmiş Milletler bünye-

⁶ AKINCI, Ziya, Milletlerarası Ticarî Hakem Kararları ve Tenfizi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, Ankara 1994, s.161-162; KARAYALÇIN, Yaşar, Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?, Taslaklar-Tartışmalar-Öneriler, C.II, Ankara 1999, s.178; Kamu düzenine aykırılık olup olmadığını tespit edecek olan hâkimin somut olayın bütün özelliklerini dikkate alması gerektiği ve aykırılığın açık ve tereddüde yer vermeyecek şekilde olması gerektiği hususunda, DEMİRELLİ, Korhan, "2675 Sayılı Kanunun Yürürlüğünden Bugüne Kadar Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Tanıma ve Tenfiz Durumu", Manisa Barosu Dergisi, Yıl 16, S.62-63, Temmuz-Ekim 1997, s.60; DEMİR GÖKYAYLA, Cemile, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni, Seçkin Yayınları, Ankara 2001, s.292; Amerikan Bölge Mahkemesi 1999 yılındaki bir kararında hakem kararının tenfizinin kamu düzeni nedeni ile reddinin ancak temel ahlâk ve adalet değerlerinin ihlali durumunda söz konusu olabileceğini belirtmiştir. Seven Seas Shipping (UK) Ltd v Tondo Limitada, XXV YBCA 987 (2000) 989 (LEW, Julian / MISTELIS, Loukas A. / KRÖLL, Stefan M., Comparative International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, Netherlands 2003, s.729, dn.206).

⁷ KARAN, s.216.

⁸ BROCHES, Aron, "Birth of UNCITRAL", Uniform Commercial Law In The Twenty-First Century, Proceedings of the Congress of the United Nations Commission on International Trade Law, New York, 18-22 May 1992, New York 1995, s.7 vd.

sinde, milletlerarası ticaret hukukunda uyum ve yeknesaklığı sağlamak üzere⁹ Birleşmiş Milletler Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu-UNCITRAL kurulmuştur. Bu komisyon milletlerarası ticaret alanında yeni anlaşmaların hazırlanması, kanunların çıkarılması ve ticarî örf ve adet ile ilgili düzenlemelerin yapılmasında etkin olmuştur¹⁰.

UNCITRAL ilk toplantısında çalışmalarının tam bir görüş birliğine dayanmasına karar vermiştir. Bu karar, ideolojik olmayan, geniş bir çevre tarafından kabul edilebilir teknik ve yapıcı çözüm üretimi geleneğinin Komisyonda hâkim olmasını sağlamıştır¹¹.

II. UNCITRAL'İN AMAÇLARI

UNCITRAL'in çalışmalarında ulaşmak istediği ve dikkate aldığı dört amacı vardır. Bunlar, yeknesaklık, esneklik, modernizasyon ve açıklıktır¹².

Milletlerarası ticaretin değişik hukuk sistemleri ile bağlantısı olduğu için, bu konuda değişik dillerde yazılmış kurallar mevcuttur. Milletlerarası ticarete kullanılan terimlerin ve kelimelerin her ülkede farklı yorumlanmasının getireceği sakıncaları ortadan kaldırmak ve bu konuda yeknesaklığı sağlamak için Milletlerarası Ticaret Odası, milletlerarası ticarî terim-

---

⁹ ALANGOYA, Yavuz, "UNCITRAL Tahkim Yönetmeliği Hakkında", Prof. Dr. İlhan Postacıoğlu'na Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1990, s.1.

¹⁰ DAYINLARLI, s. 8; COE, Jack J. Jr., *International Commercial Arbitration: American Principles and Practice in a Global Context*, New York 1997, s.220; UNCITRAL, bu amaçla diğer kurumların hazırlamış olduğu milletlerarası ticaret hukukuna ilişkin enstrümanların kullanımını veya adaptasyonunu da tavsiye etmektedir. Örneğin, Milletlerarası Ticaret Odası'nın (*International Chamber of Commerce-ICC*) Milletlerarası Ticarî Terimlerin Yorumlanmasına İlişkin Milletlerarası Kurallarını (*International Rules for the Interpretation of Trade Terms-INCOTERMS 1990 ve INCOTERMS 2000*), Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kurallarını (*Uniform Customs and Practice for Documentary Credits-UCP400 ve UCP 500*) saymak mümkündür. UNCITRAL, *The UNCITRAL Guide*, United Nations, Vienna 2007, s.12, www.uncitral.org/pdf/english/texts/general/06-50941_Ebook.pdf (27.12. 2010).

¹¹ BROCHES, s.9.

¹² UNCITRAL çalışma programı olarak dokuz temel alan belirlemiştir. Bunlar, malların milletlerarası satışı, milletlerarası ticarî tahkim, taşımacılık, sigorta, milletlerarası ödemeler, fikrî mülkiyet, milletlerarası ticareti etkileyen kanunlardaki ayrımcılığın önlenmesi, acente ve belgelerin tasdikidir. Milletlerarası ticaret hukukunun modernizasyonunda ve yeknesaklığın sağlanmasında UNCITRAL'in takip ettiği teknikler üç tanedir. Bu teknikler, yasa hazırlama, sözleşme hazırlama ve açıklama yapma şeklindedir. UNCITRAL, *Guide*, s.8.

leri INCOTERMS (*International Rules for the Interpretation of Trade Terms*) oluşturmuştur¹³. Ancak, UNCITRAL bunları daha da geliştirerek, çok daha geniş bir alana yayılmasını sağlamıştır. Farklı millî hukuklardan alınan ve her ülkenin kendi millî deyimlerini içeren kurallar, UNCITRAL'in toplantılarında ortak bir noktada birleştirilmiş, çevirisi mümkün olmayan yerel terimlerden arındırılmış ve böylelikle UNCITRAL'in amaçlarından ilki olan yeknesaklığın sağlanmasına çalışılmıştır¹⁴.

UNCITRAL'in özelliklerinden ikincisi esnekliktir. Yeknesaklığın en üst düzeyde sağlanabilmesi için UNCITRAL konvansiyonlara başvurmuştur. Bu konuda dikkate değer bir örnek 1980 yılında Viyana'da imzalanmış Birleşmiş Milletler Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu tarafından hazırlanan Milletlerarası Menkul Satımı Sözleşmelerine Dair Konvansiyondur. Konvansiyonda taraflar gereksiz detayları eleyebilmekte, çelişkili hükümleri hazırlanan konvansiyondan uzak tutabilmektedirler. Millî kuralların harmonizasyonunda takip edilebilecek daha da iyi bir yol, UNCITRAL'in model kanun hazırlamasıdır. 1985 Milletlerarası Ticarî Tahkim ile ilgili UNCITRAL Model Kanunu buna bir örnek teşkil etmektedir. Daha da fazla esnekliğe ihtiyaç duyulan haller için, UNCITRAL'in hazırladığı ve tarafların aralarındaki sözleşme ile uygulanmasını kararlaştırabilecekleri standart kurallar veya hükümler mevcuttur. UNCITRAL Tahkim Kuralları böyle kurallara örnek gösterilebilir¹⁵.

UNCITRAL'in üçüncü amacı modernizasyonun sağlanmasıdır. Mevcut millî hukuk kurallarının bir potada eritilmesi, bugünün ve geleceğin milletlerarası ticaret alanında ortaya çıkacak tüm sorunları çözmeye yeterli olmayacaktır. Bu sebeple, açıklık ve esneklikle birlikte, komisyondaki delegelerin milletlerarası alandaki tecrübelerine dayalı milletlerarası ticarette modern bir hukuk oluşturulmasına ihtiyaç vardır¹⁶.

Milletlerarası sözleşmeler, rekabet ortamı içerisinde bulunan taraflar arasında ve bir dizi görüşmelerin sonucunda yapılmaktadır. Bazı durumlarda

¹³ DOĞAN, Fatih, "Incoterms 2000, Tarihi Gelişimi-Geçerlilik Kaynağı, Münferit Klozlar-Son Değişiklikler", Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaşgünü Armağanı, C.I, İstanbul 2002, s.337-367.

¹⁴ HONNOLD, John O., "Goals of Unification", Uniform Commercial Law In The Twenty-First Century, Proceedings of the Congress of the United Nations Commission on International Trade Law, New York, 18-22 May 1992, New York 1995, s.11.

¹⁵ HONNOLD, s.12.

¹⁶ HONNOLD, s.12-13.

tarafaların yardıma ihtiyacı olabilir. Taraflar çıkabilecek her türlü uyuşmazlığı tek tek görüşmek yerine, bir an önce sözleşmeyi yapmak isterler. İşte, Birleşmiş Milletler'in hazırladığı Satım Sözleşmeleri taraflar arasında eşitliği sağlamaya çalışarak, bu konuda bırakılan boşlukları doldurur. Bir de işlemlerdeki sürat dolayısıyla tarafların aralarında etkili bir görüşme yapamayacakları alanlar vardır. Örneğin, deniz taşımacılığında, deniz taşıyıcılarının sorumluluklarını düzenleyen Birleşmiş Milletler'in Eşyaların Deniz Yolu ile Taşınması hakkında hazırladığı konvansiyon böyle bir ilişkiyi düzenlemektedir¹⁷.

III. UNCITRAL TAHKİM KURALLARI'NIN HAZIRLANMA SÜRECİ

Birleşmiş Milletler Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL), 1969 yılında, milletlerarası ticarî tahkim konusundaki mevcut anlaşmaların uygulanması ve yorumlanması hakkındaki sorunların incelenmesi için toplantı düzenlemiş ve bu konuda bir rapor hazırlanmasına karar vermiştir. Hazırlanan rapor, 1972 yılında beşinci toplantıya sunulmuş, 1973 yılında üye ülkelerin oy birliği ile *Ad Hoc*¹⁸ Tahkim Kuralları üzerinde çalışılmaya başlanmış, 1976 yılındaki toplantıda da UNCITRAL Genel Kurulu tarafından, birbirinden farklı sosyal, kültürel ve hukukî yapıdaki tarafların arasındaki uyuşmazlıkların çözümüne hizmet etmek üzere hazırlanan UNCITRAL Tahkim Kuralları kabul edilmiş ve milletlerarası ticarî işlerde uygulanmasını tavsiye etme kararı alınmıştır. UNCITRAL Tahkim Kuralları'na esas teşkil eden tasarının hazırlanmasında, 1958 New York Sözleşmesi, 1961 Avrupa Sözleşmesi, 1965 Washington Sözleşmesi, 1966 Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu Tahkim Hükümleri (*Arbitration Rules of the UN Economic Commission for Europe*), 1966 Birleşmiş Milletler Asya ve Uzak Doğu Ekonomik Komisyonu Milletlerarası Ticarî Tahkim Hükümleri (*Rules for International Commercial Arbitration of the UN Economic Commission for Asia and the Far East*), Amerikan Tahkim Derneğinin Ticarî Tahkim Hükümleri (*American Arbitration Association Commercial Arbitration Rules*), Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Ticaret Odası Yabancı Ticarete Tahkim Komisyonunun Usul Hükümleri (*USSR Chamber of*

---

¹⁷ HONNOLD, s.13.

¹⁸ *Ad hoc* tahkim, tarafların herhangi bir tahkim kurumuna tâbi olmadan hakem mahkemesini oluşturduğu, hakem/hakemlerin tarafların anlaşması ile sadece o taraflar arasındaki somut olay için geçici olarak görev yaptığı geçici, arızî tahkimdir. AKINCI, Ziya, Milletlerarası Tahkim, 2.Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2007, s.30.

Commerce Rules) ve Milletlerarası Ticaret Odası Uzlaştırma ve Tahkim Hükümleri'nden (*International Chamber of Commerce Rules of Conciliation and Arbitration*) yararlanılmıştır¹⁹. Milletlerarası ticaretin rahat, güvenli ve ortaya çıkabilecek herhangi bir uyuşmazlığın çabuk sonuçlandırılmasını esas alan bu kurallar en sık kullanılan *ad hoc* milletlerarası tahkim kurallarıdır²⁰.

1961 Avrupa Sözleşmesi'nin I.2(b) maddesinde belirtildiği üzere hakemlik sadece uyuşmazlıkların belirli hakemler tarafından (*ad hoc*) değil, aynı zamanda sürekli hakemlik kurumları tarafından da çözülmesini ifade etmektedir. New York Sözleşmesi'nde madde I(2)'de de aynı şekilde, hakem kararı teriminin sadece münferit meselelerin halli için tayin olunan hakemlerin değil, aynı zamanda tarafların başvurdukları sürekli hakemlik organlarının verdikleri kararları da kapsadığı hükmüne yer verilmiştir. Taraflarca tahkim sözleşmesi veya şartında Milletlerarası Ticaret Odası (*International Chamber of Commerce-ICC*) veya Paris, Londra, Hamburg, Viyana ve Zürih gibi şehirlerdeki ticaret odalarının hakemlik merkezleri ile Hayvanî ve Nebatî Yağlar Ticaret Birliği (*The Federation of Oils, Seeds and Fats Associations-FOSFA*) gibi kuruluşların tahkim kurallarının kabul edilmesi durumunda ve *ad hoc* tahkimde UNCITRAL tahkim kurallarına atıf yapılması halinde bu kurallar tahkim sözleşmesinin bir parçası haline gelecektir²¹.

UNCITRAL'in yeni tahkim kuralları hazırlamasının temel sebebi araştırıldığında, gelişmekte olan ülkelerin özellikle kurumsallaşmış tahkime karşı olan güvensizliği bilgisine ulaşılmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin, mevcut tahkim kurumlarına sömürgeciliğin yeni bir versiyonu olarak kuşku ile baktıkları da ileri sürülmektedir. Özellikle bu durum milletlerarası nitelik taşıyan petrol imtiyaz sözleşmeleri, yatırım imtiyaz sözleşmeleri, baraj, tünel, şehirlerarası yüksek gerilim enerji nakil hatlarının inşası,

¹⁹ KALPSÜZ, Turgut, Birleşmiş Milletler Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonunun Tahkim Hükümlerine Göre Cereyan Eden Tahkim, Ankara 1990, s.1-2; ALANGOYA, s. 2; BUHRING-UHLE, Christian, Arbitration and Mediation In International Business, Kluwer Law International, The Hague Netherlands 1998, s.50.

²⁰ SMIT, Hans / PECHOTA, Vratislav, Comparison of International Arbitration Rules, United States of America 1999, s.VII.

²¹ BİRSEL, Mahmut T. / BUDAK, Ali C., "Milletlerarası Tahkim Konusunda Türk Hukuku Açısından Sorunlar ve Öneriler - Türk Tahkim Hukuku ve UNCITRAL Kanun Örneği", Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi? Sempozyum-Bildiriler-Tartışmalar, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 11 Nisan 1997, C.I, Ankara 1997, s.177.

şirketlerin konsorsiyum ve joint-venture yaptıkları sözleşmelerde söz konusu olabilmektedir²².

UNCITRAL Tahkim Kuralları taraf iradesine önem vermektedir²³. UNCITRAL kurallarına göre uzlaştırma prosedürünün uygulanabilmesi için, tarafların sözleşme ile bu usûlü kabul etmiş olmaları gerekmektedir. Milletlerarası nitelikteki sözleşmelerde uyuşmazlıkların yapılacak bir atıfla sorunların UNCITRAL Tahkim Kuralları ile çözümü olanağının sağlanması amaçlanmıştır. Tarafların bu atıfla birlikte gerekli gördükleri, UNCITRAL Kurallarından farklı değişiklikler yapmalarına da bir engel yoktur. UNCITRAL Tahkim Kurallarından faydalanmak isteyen tarafların, sözleşmeye buna ilişkin bir kayıt koymaları yeterlidir²⁴.

UNCITRAL Tahkim Kuralları taraflar kararlaştırmamışsa bir bütün olarak bağlayıcı değildir ve taraflar tahkim şartında veya tahkim sözleşmesinde bu kuralların bazılarını alıp almama şeklinde değişiklik yapabilmektedirler. Bu durumda UNCITRAL Tahkim Kuralları bu düzenlemele-

---

²² ALANGOYA, s.2; ŞANLI, Cemal, Milletlerarası Ticarî Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk, Yargı Yayınevi, Ankara 1986, s.97; KALPSÜZ, Birleşmiş Milletler, s.1; TAŞKIN, Alim, Hakem Sözleşmesi, Turhan Kitabevi, Ankara 2000, s.112; YILMAZ, Ejder, "Tahkim Hukukuna Genel Giriş ve Ülkemizdeki Gelişim", Yargı Reformu 2000 Sempozyumu, Konuşmalar, Bildiriler, Tartışmalar, Belgeler, 5-6-7-8 Nisan 2000, İzmir Barosu Yayınları, s.278-279.

²³ NOMER, Ergün / EKŞİ, Nuray / GELGEL, Günseli, Milletlerarası Tahkim, Beta Yayınevi, İstanbul 2000, s.43.

²⁴ KALPSÜZ, Birleşmiş Milletler, s.2; UNCITRAL Tahkim Kuralları 2010 yılında değişikliğe uğramıştır. Kuralların son hali için bkz. [www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules-revised/arb-rules-revised-2010-e.pdf\(08.12.2010\)](http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules-revised/arb-rules-revised-2010-e.pdf(08.12.2010)). UNCITRAL Tahkim Kuralları'nın en sonunda taraflara önerilen tahkim şartının tercümesi şu şekilde yapılabilir. "Sözleşmeler için örnek tahkim şartı: bu sözleşmeden doğan veya bu sözleşme ile ilgili veya bu sözleşmenin ihlaline, feshine veya geçersizliğine ilişkin herhangi bir uyuşmazlık, çekişme veya iddia UNCITRAL Tahkim Kuralları'na uygun olarak hallolunacaktır. Not. Tarafların şu hususları da tahkim şartına eklemeyi gözönüne almaları gerekir: (a) Atama makamı ...(kurumun veya kişinin adı)...olacaktır, (b) hakem sayısı .....(bir veya üç)...olacaktır, (c) tahkim yeri .....(şehir veya ülke)....olacaktır, (d) tahkim yargılamasında kullanılacak dil .....olacaktır." "Annex Model arbitration clause for contracts : Any dispute, controversy or claim arising out of or relating to this contract, or the breach, termination or invalidity thereof, shall be settled by arbitration in accordance with the UNCITRAL Arbitration Rules.Note. Parties should consider adding:(a) The appointing authority shall be ... [name of institution or person]; (b) The number of arbitrators shall be ... [one or three]; (c) The place of arbitration shall be ... [town and country]; (d) The language to be used in the arbitral proceedings shall be ..."

rin dışında uygulanacaktır. UNCITRAL Tahkim Kuralları taraflar arasında önceden ortak bir anlaşma olmadığı sürece tarafları bağlamayacaktır²⁵.

Ayrıca UNCITRAL Tahkim Kuralları, belirli bir bölge ile sınırlanmış değildir, bütün dünya ülkeleri için öngörülmüştür²⁶.

IV. ULUSLARARASI ÖRNEK KANUN OLARAK UNCITRAL MODEL KANUNU

A. Genel Olarak

Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin 1958 New York Sözleşmesi'nin uygulanması sırasında ülkelerin birbirinden farklı mevzuatları arasında uyum sağlama ihtiyacı doğmuştur. Birleşmiş Milletler Teşkilatı içindeki 1977 yılındaki Asya-Afrika hukuk danışma komitesi, New York Sözleşmesi'nin bazı maddelerinin gözden geçirilmesi tavsiyesinde bulunmuştur²⁷.

Tahkim usulüne ilişkin düzenlemelerin uyumlaştırılması ve milletlerarası ticarî tahkimin kendine has gereklerini karşılamak amacı ile UNCITRAL nezdindeki bir çalışma grubu tarafından hazırlanan kurallar, 21 Haziran 1985 tarihli toplantıda milletlerarası ticarî tahkimde Model Kanun Kuralları olarak kabul edilmiştir. Bu kurallar, değişik siyasî yapı ve kültüre sahip taraflar arasındaki uyuşmazlıkların çözümlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanmıştır. UNCITRAL Model Kanunu milletlerarası alanda uyumun sağlanması için ülkelere tavsiye edilmektedir. UNCITRAL Model Kanunu bir milletlerarası anlaşma değildir, milletlerarası tahkim konusunda devletlerin hukuklarının şekillendirilmesi hususunda yapılan bir tekliftir²⁸. Ülkeler, UNCITRAL Model Kanunu'nu kendi resmî dillerine tercüme ederek tamamen iktibas edebilir veya kendi hazırlayacakları kanun tasarısında, kısmen veya çeşitli değişiklikler yaparak da kullanabi-

---

²⁵ ŞANLI, Cemal, Uluslararası Ticarî Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, Beta Yayınevi, İstanbul 2002, s.352; BALCI, Muharrem, İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim, Danışman Yayınevi, İstanbul 1999, s.29; TAŞKIN, s.112.

²⁶ ALANGOYA, s.4.

²⁷ DAYINLARLI, s.90.

²⁸ BERBER, Leyla Keser, Uluslararası Ekonomik Tahkimde Çok Taraflı Tahkim Sorunu, Alfa Yayınevi, İstanbul 1999, s.184-185.

lirler²⁹. Böylelikle, milletlerarası ticarî ilişkilerden doğan uyuşmazlıkların çözümüne yeknesaklık, kolaylık, uyum ve hız kazandırılmış olacaktır³⁰.

UNCITRAL Model Kanunu'nun ortaya çıkmasının sebepleri olarak, pek çok ülkede tahkim mevzuatının eskimiş olması veya tahkim yeri ile ilgili hükümlerin genellikle iç tahkime ilişkin olup milletlerarası tahkime elverişli olmaması, tahkim yeri olarak seçilen devletteki tahkim hukukunun genellikle yeterince bilinmemesi sebebi ile tarafların başlangıçtaki beklentilerinden farklı sonuçlarla karşı karşıya kalmaları, bazı devletlerin kanunlarında olduğu üzere, hakemlerin uygulayacağı maddî hukuk ve usûl hukuku, hakemlerin seçimi, hakemlerin kendi yetkilerini karara bağlamaları gibi konularda sorunların çıkması, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi konusunda ülkeler arasında farklılıkların olması, bazı ülkelerin bu konuda sağladığı büyük kolaylıklara karşın bazılarının aşırı zorluk çıkarması gösterilmiştir. Birleşmiş Milletler'in bir organı olan UNCITRAL tarafından bu sorunları ortadan kaldırmak, yeknesaklığı sağlamak için tahkim konusunda UNCITRAL Model Kanunu'nu hazırlanmıştır³¹.

B. Uyuşmazlıkların Çözüm Yolu Olarak Bir Model Kanun

Teknolojinin ilerlemesi ve bunun sonucu olarak iletişimin daha hızlı ve kolay yapılabilmesi, milletlerarası ticaretin gelişmesinde, ticarî mal ve hizmet dolaşımının hızlanmasında etkili olmuştur. Tüm bu etkileşimler beraberinde, hukukî ve sosyal yapıları, ticarî ve teknolojik gelişimi birbirinden farklı ülkeler ve bu ülkelerin şirketleri arasındaki mal ve hizmet satışına ilişkin sözleşmelerin uygulanmasından doğan uyuşmazlıkların çözülmesinde farklı hukuk sistemlerinin de karşı karşıya gelmesine sebep olmuştur³².

Farklı hukuk sistemlerinin harmonizasyonunda izlenen en klasik yol, çok taraflı bir konvansiyon hazırlamaktır. Aynı amaç için kullanılan bir mo-

---

²⁹ BİRSEL / BUDAK, s.202.

³⁰ DAYINLARLI, s.VI.

³¹ YILMAZ, Ejder, Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?, Taslaklar-Tartışmalar-Öneriler, C.II, Ankara 1999, s.6-7.

³² DAYINLARLI, s.V.

del kanun olan UNCITRAL Model Kanunu ise çok taraflı milletlerarası bir konvansiyona gösterilebilecek gerçek bir alternatiftir³³.

Milletlerarası bir konvansiyonla, bir model kanunun birer harmonizasyon aracı olarak karşılaştırılması halinde aralarındaki fark, bunların kabul edilmeleri aşamasındaki esneklik olarak gösterilebilir. Kanun çıkaran bir devlet, model kanunu aynen alabilir veya model kanunda değişiklikler yapabilir veya sadece bir kısmını kabul edebilir. Oysa bir konvansiyon, bağlayıcılığı sağlayabilme amacı ile model kanundakinin aksine, resmî formalitelerde katı ve kesin bir prosedürü ve çekince olarak adlandırılan genellikle çok küçük bir alanda verilen değişiklik yapma iznini içerir. Milletlerarası bir konvansiyon hazırlamak ve imzalamak üzere toplanan bir konferansta, bir devlet konvansiyona katılma yönünde olumlu oy verse de, konvansiyonu onaylamadıkça bu kurullarla bağlı olmayacaktır. Söz konusu olan bir model kanun olunca, devlet bu kanunu aynen, kısmen veya değiştirerek alma konusunda karar verecektir³⁴.

146 Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin 1958 tarihli New York Sözleşmesi milletlerarası ticarî tahkimle ilgili önemli bir adım olmakla birlikte, bazı ülkelerin mevzuatı bu sözleşmenin uygulanmasına engel teşkil etmeye devam etmiştir. Milletlerarası ticarî tahkim konusunda yapılan uzun çalışmalar sonucunda, UNCITRAL tarafından hazırlanan UNCITRAL Model Kanunu, tüm üye ülkelere tavsiye edilmiştir. Bazı ülkelerce, UNCITRAL Model Kanunu esas alınmak sureti ile millî ve milletlerarası tahkim kanunları ihdas edilmiştir. Daha önce bu kanunlara sahip olanlar da uyum değişikliği yapma yoluna gitmiştir³⁵.

Adından da anlaşılacağı üzere UNCITRAL Model Kanunu, New York ve Avrupa Sözleşmesi gibi milletlerarası bir anlaşma değildir. UNCITRAL Model Kanunu'nun amacı, Birleşmiş Milletler üyesi devletlere, millî mevzuatlarının bir parçası olarak benimseyip kanunlaştırabilecekleri bir model kanun sunmaktır³⁶.

Model Kanun işlerlikte konvansiyonlardan daha hızlıdır. Örnek vermek gerekirse, UNCITRAL Model Kanunu 21 Haziran 1985'de komisyon

---

33 HERMANN, Gerold, "The UNCITRAL Arbitration Law", Uniform Law Review, 1998-2/3, www.gccarbitration.com/english/issue/issue12/law1.htm (26.04.2001), s.1.

34 HERMANN, s.1.

35 DAYINLARLI, s.VI.

36 BİRSEL / BUDAK, s.202.

tarafından kabul edildikten sonraki süreçte İngiliz Kolombiyası tarafından bir yıldan daha az bir zamanda kanunlaştırılmıştır³⁷. Oysa aynı komisyon tarafından hazırlanan ve milletlerarası satımların büyük bölümünü idare eden 11 Nisan 1980 tarihli Emtiaların Milletlerarası Satışına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Viyana Sözleşmesi), hazırlanmasından sekiz yıl sonra 1 Ocak 1988’de uygulanmaya başlanmış yürürlüğe girmiştir³⁸.

UNCITRAL Model Kanunu, küresel düzeydeki başarısı ile çok iyi hazırlanmış bir model kanunun, kanunların yeknesaklaştırılması konusunda milletlerarası bir konvansiyondan daha başarılı olduğunu ispat etmiştir³⁹.

UNCITRAL Model Kanunu’nun 21 Haziran 1985 yılında kabul edilmesinden sonraki süreçte 7 Temmuz 2006 tarihinde bazı maddelerinde değişiklikler yapılmıştır⁴⁰.

C. UNCITRAL Model Kanunu’nun Yaygınlaşmasının Sebepleri ve Yararları

Milletlerarası ticarî tahkimin ihtiyaçlarına cevap verecek bir sistemin olmaması, milletlerarası ticarî tahkime millî tahkim ile aynı muamelenin yapılması, tarafların tahkim sözleşmesinden beklentilerinin gerçekleşmemesine sebep olmaktadır. Milletlerarası ticarî tahkimin özelliklerine cevap verebilecek, farklı ülkelerden tarafların kolayca anlayabileceği ve kullanabileceği kabul edilebilir bir tahkim mevzuatına ihtiyaç vardır. Tüm bu özellikler, milletlerarası ticarî tahkimle ilgili UNCITRAL Model Kanunu’nda birleşmektedir. Model Kanun, millî kanunlar ile karşılaştırıldığında pek çok avantaj sağlamakta, milletlerarası ticarî tahkim prosedürünün ihtiyaçlarına cevap verebilmeyi, tüm dünyada kabul edilebilecek ortak evrensel kurallar oluşturmayı temel gaye olarak taşımaktadır. Model Kanun kuralları evrensel bir temele dayanmaktadır, zira hazırlanması aşamasında değişik hukukî ve ekonomik sistemlere sahip elliden fazla ülke ve yine on beş uluslararası organizasyonun temsilcileri yer almıştır. Delegelerin pek çoğu milletlerarası tahkim konusunda uzman kişilerdir. Pek çok görüş, fikir ve deneyim birarada tartışılmış ve birleştirilmiş, de-

---

³⁷ HERMANN, s.2.

³⁸ HERMANN, s.1; Ayrıca bkz. TİRYAKİOĞLU, Bilgin, Taşınır Mallara İlişkin Milletlerarası Unsurlu Satım Akitlerine Uygulanacak Hukuk, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1996, s.105 vd.

³⁹ HERMANN, s.5; BİRSEL / BUDAK, s.203.

⁴⁰ UNCITRAL, Amendments 2006, s.23 vd.

yim yerinde ise Doğunun, Batının, Kuzeyin ve Güneyin gerçek bir işbirliği ruhu ile oluşturduğu bir metin elde edilmiştir⁴¹.

Milletlerarası ticarî tahkimin ihtiyaçlarına cevap verebilecek, evrensel bir düzenleme olan Model Kanun, farklı coğrafi bölgelerdeki değişik hukukî ve politik sistemlere sahip ülkeler tarafından kullanılabilir şekilde hazırlanmıştır. UNCITRAL Model Kanunu tüm dünya ülkelerine model olmayı hedeflemiştir. Nitekim Model Kanun metninde millî kanunlardakinin aksine basit, açıklayıcı ve meseleye yönelik bir üslup kullanılmıştır. Model Kanun'un bu özelliği pek çok ülke tarafından kabul edilmesinden de anlaşılmaktadır⁴².

Birleşmiş Milletler'in milletlerarası ticarî tahkim ile ilgili ulaşmak istediği, millî hukukların geliştirilmesi ve harmonize edilmesi amaçlarına Model Kanun ile ulaşılmıştır. Ancak, ülkeden ülkeye ve her ülkenin millî hukukunun gelişmesine paralel olarak bu amaçlara ulaşmada sağlanan başarı değişmektedir. Özellikle kapsamlı ve gelişmiş bir tahkim hukukuna sahip olmayan ülkelerde, Model Kanun esas alınarak yapılan düzenlemelerin sağladığı gelişmeler veya mevcut tahkim mevzuatlarının milletlerarası uyumsuzlukların çözümlenmesinde yetersiz kaldığı ülkelerde Model Kanun örnek olarak yapılan değişiklikler, Model Kanun'un sebep olduğu ilerlemelere örnek gösterilebilir. Model Kanun'un, değişik ülkeler tarafından kolayca kabul edilebilir ve uygulanabilir veya değişiklik yapılmak sureti ile alınabilir formda olması, ayrıca Birleşmiş Milletler'in altı resmî dilinde (Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça, İspanyolca) hazırlanmış olması Model Kanunu aynen veya değiştirerek almak isteyen ülkeler için avantaj sağlamaktadır. Ayrıca Model Kanun, tahkimde cereyan edebilecek, tahkim sözleşmesinden hakem kararının tanınması ve tenfizine kadar tüm aşamaları kapsamaktadır⁴³.

Model Kanun'un getirdiği başka bir avantaj da ülkelerin milletlerarası ticarî tahkimi bir reklâm ve rekabet aracı olarak kullanmasına hizmet etmesidir. Bir bakıma UNCITRAL Model Kanunu ile ülkelerin milletlerarası ticarî tahkim alanındaki gelişmelere ve yeknesaklığa daha hızlı ve

---

⁴¹ HERMANN, s.2.

⁴² INTERNATIONAL TRADE CENTER, Arbitration and Alternative Dispute Resolution, Trade Law Series, Geneva 2001, s.112; HERMANN, s.2.

⁴³ UNCITRAL SECRETARIAT VIENNA INTERNATIONAL CENTRE, Explanatory Note by the UNCITRAL Secretariat on the Model Law on International Commercial Arbitration, UNCITRAL Yearbook, Volume XVI, 1985, s.7.

kolay entegrasyonu sağlanmaya çalışılmaktadır. Bir ülkenin tahkim kanununun Model Kanun esas alınarak çıkarılması tarafları, hakemleri, avukatları kısaca tahkim ile ilgili çevreyi hatta diğer ülkeleri de aynı yönde ilerlemesi bakımından etkilemektedir. Hangi ülke tahkim kanununu hazırlarken Model Kanunu takip ederse, milletlerarası ticarî tahkime bir alt yapı oluşturmuş olacaktır⁴⁴.

D. UNCITRAL Model Kanunu'nun Amacı

Milletlerarası ticarî ilişkilerden kaynaklanan uyuşmazlıkları millî usul hukukundan bağımsız bir tahkim usulü ile çözmek isteyen taraflar, tahkim yerinde uygulanan usul hukuku kurallarının milletlerarası tahkimle ilgili özel hükümler içermemesi durumunda, sözleşmede murat ettikleri amaçla bağdaşmayan bir şekilde, millî hukuka uygulanmak üzere öngörülmüş sınırlayıcı usul kuralları ile karşılaşmaktadırlar. Bu noktadan hareketle UNCITRAL Model Kanunu'nun amacı şu şekilde açıklanmıştır: *"Bir milletlerarası tahkim sözleşmesi yapan tarafların, tahkim sözleşmesine dayanılarak çözümlenecek uyuşmazlığın doğduğu özel hukuk ilişkisi ile ilgili âdil ve haklı beklentilerinin, tahkimin toprakları üzerinde yürütüldüğü devletin usul hükümleri (lex loci arbitri) dolayısıyla boşa çıkmasına engel olmaktan ibarettir"*⁴⁵. Buna göre, UNCITRAL Model Kanunu ile tarafların kendi aralarında tahkim usulü ile ilgili kurallar belirlemeleri halinde, tahkim yerindeki mahallî tahkim kuralları yerine, UNCITRAL hükümlerine göre tahkimin yürütülmesi ve verilecek kararın tanınması ve tenfiz amaçlanmaktadır⁴⁶. UNCITRAL Model Kanunu ile millî hukukla-

---

⁴⁴ HERMANN, s.5.

⁴⁵ BLESSING, M., "Einleitung zum zwölften Kapitel", Kenar No 90: HONSELL, H. / NEDİM, P./ SCHNDER, K., Kommentar zum schweizerischen Privatrecht-Internationales Privatrecht, Basel: Helbing&Lichtenhahn 1996 (Naklen, BİRSEL / BUDAK, s.202, dn.40).

⁴⁶ UNCITRAL Model Kanunu ile ulaşılmak istenen asıl amacın, milletlerarası hakem kararlarının, tenfizinin yeknesaklaştırılması olduğu da belirtilmiştir. Birleşmiş Milletler, bu sayede devletler ve toplumlar arasında uyumun ve sulhun sağlanmasına hizmet etmeye çalışmış olacaktır. BİRSEL, Mahmut T., Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?, Bildiriler-Tartışmalar, C.I, Ankara 1997, s.262.; UNCITRAL Model Kanunu hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin hükümler içermektedir (Model Kanun m.35-36). Model Kanun'da yer alan tenfiz engelleri New York Sözleşmesi'nin V.maddesinden alınmıştır. Model Kanun'un 35.maddesi New York Sözleşmesi ve MÖHUK'dan farklı olarak hangi devlet ülkesinde verilmiş olursa olsun, hangi devletin usul hukukunun otoritesi altında verilmiş olursa olsun bütün milletlerarası hakem kararlarına uygulanır. Böylelikle karşılıklılık şartı aranmamakta, yerli-yabancı hakem kararı şeklinde bir ayırım yerine milletlere-

rın milletlerarası alanda uyumlaştırılarak yeknesak olarak uygulanması sağlanmak istenmiş, bunun için de, Model Kanun ile Birleşmiş Milletler üyesi devletlere, kabul ederek kanunlaştırabilecekleri bir tahkim kanunu modeli hazırlanmıştır⁴⁷.

UNCITRAL Model Kanunu'nun hazırlanması aşamasında Asya-Afrika Hukuk Danışma Komitesi, Model Kanun'dan beklentisini, komisyonda şu şekilde ifade etmiştir: “*tarafklar kendi aralarında tahkim usulü ile ilgili kurallar belirlediklerinde tahkim ad hoc tahkim mi yoksa kurumsal tahkim mi olduğuna bakılmaksızın tahkim yerindeki mahallî tahkim kurallarına itibar edilmeden, bu akdî kurallar çerçevesinde yürütülmeli ve bu surette verilen hakem kararı tanınmalı ve tenfiz edilmelidir*”⁴⁸.

UNCITRAL Model Kanunu'ndan beklentilerin ışığında, Model Kanun'un amaçları şunlarla özetlenebilir: Uyuşmazlığın kaynaklandığı sözleşmenin taraflarının irade serbestisi içinde hareket etmelerini sağlayarak çözüm sürecinde kendilerini serbest bırakmak sureti ile devlet mahkemelerinin müdahalesini en aza indirmek, milletlerarası ticarî tahkim kurumunu organize ederek tarafların bazı sorunlar üzerinde anlaşamamaları halinde dahi tahkimin uygulanmasını sağlamak, hakem kararlarının tenfizini kolaylaştıracak biçimde bazı hükümleri yeniden tesis ederek uygulamada tartışmalı olan hususlara açıklık getirmek⁴⁹ ve ülkelerin milletlerarası ticarî tahkime ilişkin düzenlemelerini belirlemede temel ve model teşkil edebilecek esasları göstermek⁵⁰.

UNCITRAL Model Kanunu tüm millî hukuklardan farklı olarak, milletlerarası standardı yakalamaya yönelik bir yapıya sahiptir. Ülkelerin kanunlarında Model Kanun'u örnek olarak değişiklik yapmaları veya Model Kanun'u olduğu gibi kabul etmeleri halinde Model Kanun'un sağlamaya çalıştığı standardizasyon gayesi gerçekleşmiş olacaktır⁵¹. Model Kanun'un birçok millî hukukun incelenmesinden sonra yapılandırılmış milletlerarası standardı yakalama amacına, ülkelerin kanunlarını bu model ışığında değiştirmeleri halinde ulaşılacaktır. Bu gayenin gerçekleşmesi

---

rası olan ve olmayan hakem kararı ayrımı getirilmektedir. BİRSEL / BUDAK, s.219; HERMANN, s.7.

47 TAŞKIN, s.111, dn.164.

48 HERMANN, s.4; Ayrıca bkz. BİRSEL / BUDAK, s.203.

49 DAYINLARLI, s.90.

50 NOMER / EKŞİ / GELGEL, s.43.

51 HERMANN, s.2.

için de Model Kanun'un alınmasında yapılacak değişikliklerin mümkün olduğunca en az düzeyde olması yeknesaklığın sağlanmasını kolaylaştıracaktır. Her ülkede Model Kanun'un millî hukukla kaynaşmasını sağlamak için birtakım değişiklikler yapmak gerekebilir, fakat Model Kanun'un temel amacı, farklı hukuk sistemlerinden gelen kişiler arasındaki tahkim için genel bir çerçeve çizmektir⁵².

Taraflarından birinin veya her ikisinin de yabancı olduğu milletlerarası bir sözleşmede, her iki taraf da kendi ülkelerinin tahkim kurallarının uygulanması halinde güven duyacaklardır. İşte tahkimde güven verici bir kurum olarak, farklı kuralların birleşme yerinde karşımıza UNCITRAL Model Kanunu çıkmaktadır. Model Kanun, uyuşmazlığın tarafsız bir şekilde ve sadece taraflardan birine özgü olmayan kurallar tarafından çözülmesini sağlar. Model Kanun taraflara bu ortak noktanın yakalanmasında geniş olanak sağlamaktadır. Model Kanun'u kabul etmiş olan bir ülkede tahkimi kabul etmek her iki taraf için de daha kolay olacaktır. Çünkü her iki taraf da bu tahkimde nerede durduklarını yani önceden hangi kurallara tabi olduklarını bilmektedirler. Bu sebeple Model Kanun bugün, herhangi bir millî tahkim kanunundan daha iyi ve dünyada en yaygın olarak tanınan kanundur⁵³.

E. Genel Olarak UNCITRAL Model Kanunu'nun Kapsamı

UNCITRAL Model Kanunu'nun uygulama alanı milletlerarası ticarî tahkimdir. Nitekim Model Kanunu'nun 1. maddesinde, uygulama alanı belirtilmekte, Model Kanunu iktibas eden devletin taraf olduğu milletlerarası anlaşma hükümleri saklı kalmak üzere, milletlerarası ticarî tahkime uygulanır denmektedir. Bu durum milletlerarası ticarî tahkimde yeknesaklığın sağlanabilmesi bakımından çok büyük avantaj sağlamaktadır. Bununla birlikte Model Kanun'un millî tahkime veya hem millî hem milletlerarası tahkime, kanun metninde değiştirilecek birkaç nokta dışında uygulanmasına engel olacak herhangi bir neden yoktur⁵⁴. Nitekim Bulgaristan, Meksika, Mısır gibi ülkelerde Model Kanun, hem millî hem de milletlerarası tahkimde uygulanmaktadır. Hong Kong, İskoçya ve Nijer-

---

⁵² BİRSEL / BUDAK, s.204.

⁵³ HERMANN, s.3.

⁵⁴ SZASZ, Ivan, "Useful Additions to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration", Uniform Commercial Law in the Twenty-First Century, Proceedings of the Congress of the United Nations Commission on International Trade Law, New York, 18-22 May 1992, New York 1995, s.221.

ya'da ise millî tahkime ilişkin usul hükümleri mevcut olmakla birlikte, taraflara aralarında yapacakları sözleşme ile millî tahkimi de Model Kanun'a tabi kılma imkânı verilmiştir. Milletlerarası ticarî tahkim ile ilgili olarak UNCITRAL Model Kanunu'nu uygulayan Avustralya ve Bermuda'nın dâhil olduğu bazı ülkelerde ise taraflara aralarında yapacakları tahkim anlaşmasının Model Kanun'a tabi olmayacağı hususunda anlaşma yapma imkânı tanınmıştır. Nijerya, Tunus, Peru gibi bazı devletler ise, Model Kanun'da hüküm bulunmayan hallerde, millî tahkime ilişkin genel hükümlerin milletlerarası ticarî tahkime de uygulanacağı esasını kabul etmişlerdir⁵⁵.

152

UNCITRAL Model Kanunu, sözleşme serbestisine geniş yer vermekte, taraflara tahkim usulüne uygulanacak kuralların belirlenmesini hakemlerin takdirine bırakma imkânını da sağlamaktadır. Bu sayede milletlerarası ticarî tahkimin gerektirdiği esneklik ve çabukluğun sağlanması amaçlanmıştır. Tarafların usule uygulanacak kuralları serbestçe belirleyebilmeleri milletlerarası uyuşmazlıklarda özellikle önemlidir. Böylelikle taraflar kendi istekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda usul kurallarını belirleyebilmekte, geleneksel veya yerel anlayış engellerine takılmamaktadır. Hakem mahkemesinin bu husustaki tamamlayıcı yetkisi ise aynı şekilde önemlidir. Zira, delillere ilişkin kurallar da dâhil olmak üzere yerel örf ve adet hukukuna takılmadan davanın ihtiyaçlarına uygun olarak hakemlerin tahkim usulünü belirlemesine imkân sağlanmaktadır⁵⁶.

UNCITRAL Model Kanunu Kıt'a Avrupası hukukuna uygun olarak hazırlanmıştır. Bu sebeple Model Kanun'un Türkiye tarafından da birtakım değişiklikler yapılarak, tamamen benimsenebilecek bir örnek olduğu, ancak kanunun uygulama alanının milletlerarası ticarî tahkim ile sınırlandırılması, bununla birlikte millî tahkime ilişkin HUMK hükümlerinin genel hüküm olarak dahi milletlerarası ticarî tahkime uygulanmaması gerektiği belirtilmişti. Ayrıca, Model Kanun'un müstakil bir kanun olarak yasalaştırılması veya bir bütün olarak 2675 sayılı eski MÖHUK'un hakem kararlarının tenfizine ilişkin 43-45.maddeleri yerine konmasının uygun olabileceği ileri sürülen görüşler arasındaydı⁵⁷.

---

⁵⁵ BİRSEL / BUDAK, s.205.

⁵⁶ UNCITRAL, Amendments 2006, s.32.

⁵⁷ BİRSEL / BUDAK, s.205; MÖHUK 27.11.2007 tarihinde değişmiş olup 5718 sayılı yeni MÖHUK 12.12.2007 tarihli 26728 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.

V. MİLLETLERARASI TAHKİM KANUNU'NUN HAZIRLANMASINDA ESAS ALINAN KAYNAKLAR ve UNCITRAL MODEL KANUNU

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun hazırlık aşamasında İsviçre, Fransız, İngiliz Hukukundaki milletlerarası tahkim ile ilgili düzenlemeler ile hukukumuzdaki mevcut düzenlemeler incelenmiş, hazırlanacak kanun taslağında emsal olarak sadece UNCITRAL Model Kanunu'nun değil 1997 ve 1998 yılında yapılan "Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?" adlı sempozyumda belirtilen diğer hukuklardaki düzenlemelerin de, ülkemizin ihtiyaçlarına ve özelliklerine uygun olduğu ölçüde esas alınabileceği belirtilmişti⁵⁸.

Yapılan toplantılarda UNCITRAL Model Kanunu'nun yanında İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Hakkında Federal Kanun'un milletlerarası tahkim ile ilgili hükümlerinden de (*Loi fédérale sur le droit international privé-Switzerland's Federal Code on Private International Law-CPIL*) yararlanılmış ancak ağırlık UNCITRAL Model Kanunu'nda olmak üzere hazırlanan son taslak, Adalet Bakanlığı'na sunulmuştu. Bu taslak, milletlerarası tahkime uygulanmak üzere hazırlanmıştı. İç tahkim bakımından HUMK'ndaki hükümler geçerliliğini koruyacaktı⁵⁹.

153

Dünyada hızla gelişen ticarî ilişkiler ve sonuçlarının etkileri karşısında Türkiye'nin durumu ve dünya ülkelerinin pek çoğunda UNCITRAL Model Kanunu'nun hızla ve artan bir oranda kabul edilmesi, hazırlanan taslakta bu modelin esas alınmasının sebeplerinden biridir. UNCITRAL Model Kanunu'nda taraf iradesine büyük önem verilmiş olması, Model Kanun'un tahkime hız kazandıran ve emredici kurallardan daha çok yedek hukuk kurallarını içermesi, hakeme ihtiyatı tedbir kararı verme yetkisini tanınması, UNCITRAL Model Kanunu'nun diğer örnek alınma se-

---

⁵⁸ Kanun taslağı hazırlamakla görevli komisyonun sadece UNCITRAL Model Kanunu'nu değil, diğer hukuklardaki düzenlemeleri de dikkate almak sureti ile ülkenin gereklerine en uygun taslağın hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. Bkz. KALPSÜZ, Turgut, Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?, Taslaklar-Tartışmalar-Öneriler, C.II, Ankara 1999, s.264 - 266; BİRSEL, s.266.; "Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?" adlı sempozyumda sunulan bildiriler ve yapılan tartışmalar iki cilt halinde Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü tarafından yayınlanmıştır.

⁵⁹ YILMAZ, Yargı Reformu, s.284; ANSAY, Tuğrul, "International Arbitration in Turkey", The American Review of International Arbitration, Y.2003, Vol.14, No.3, s.334-335; KAPLAN, Yavuz, "Uluslararası Tahkim, Türkiye Açısından Yeni Gelişmeler ve Önemi", İstanbul Barosu Dergisi, C.77, S.3, s.577 vd.

bepleri arasında sayılmıştır⁶⁰. Milletlerarası tahkimi düzenleyen kanun taslaklarının hazırlanmasında, UNCITRAL Model Kanunu, model olması itibarı ile mümkün olduğunca değiştirilmeden ancak ülkemiz gereklerine uygun olmayan noktaları çıkarılarak, Türk Hukuku'nun özellikleri yansıtılmaya çalışılmıştır⁶¹.

Nitekim yapılan çalışmaların sonucunda, UNCITRAL tarafından hazırlanan 21 Haziran 1985 tarihli UNCITRAL Model Kanunu esas alınarak, bunun yanında İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Kanunu'ndaki milletlerarası tahkim hükümlerinden, Milletlerarası Ticaret Odası Tahkim Kuralları'ndan ve UNCITRAL Tahkim Kuralları'ndan faydalanılarak kanun taslağı hazırlanmıştır⁶². Bu çalışmaların ve hazırlanan taslağın ışığında, 19 maddenin yer aldığı, 21.06.2001 tarihli 4686 Sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu⁶³ kabul edilmiştir.

VI. MİLLETLERARASI TAHKİM KANUNU VE 2006 YILI DEĞİŞİKLİĞİNDEN ÖNCEKİ UNCITRAL MODEL KANUNU'NA GENEL OLARAK MUKAYESELİ BİR BAKIŞ

154

Bazı ülkeler UNCITRAL Model Kanunu'nu aynen alarak milletlerarası tahkim kanunu yapmışlar, bazıları hem millî hem milletlerarası tahkim kanunu olarak bu modeli benimsemişler, bazıları da modelden etkilenmek sureti ile birtakım düzenlemeler yapmışlardır. Türkiye, Model Kanun'u büyük ölçüde örnek almış olmakla beraber UNCITRAL Model Kanunu'ndaki bölümler farklı başlıklar altında ve uzun maddeler halinde Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda yer bulmuştur. UNCITRAL Model Kanunu'nda yer alan hakem kararlarının tanınmasına ve tenfizine ilişkin hükümler ise Milletlerarası Tahkim Kanunu'na alınmamıştır. Hakem kararlarının tanınmasında ve tenfizinde MÖHUK ve hukukumuzun bir parçası olan usulüne uygun olarak yürürlüğe konmuş iki ve çok taraflı milletlerarası sözleşmeler uygulanmaya devam edilecektir.

4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu, UNCITRAL Model Kanunu esas alınarak hazırlanmışsa da, Model Kanun'daki düzenlemelerden bazı

---

⁶⁰ YILMAZ, Sempozyum, s.8-9.

⁶¹ YILMAZ, Sempozyum, s.10.

⁶² EKŞİ, Nuray, "Milletlerarası Tahkim Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Y.23, S.1-2, İstanbul 2003, s.299-300.

⁶³ R.G. 05.07.2001, S.24453.

noktalarda ayrılmaktadır⁶⁴. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun amacı 1/I maddesinde belirtildiği üzere milletlerarası tahkime ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun uygulanabilmesi için, uyuşmazlığın yabancılık unsuru taşıması ve tahkim yerinin Türkiye olması veya taraflar veya hakemlerce tahkimin bu kanun hükümlerine tabi olduğunun kararlaştırılması gerekmektedir. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 2.maddesinde uyuşmazlığın yabancılık unsuru taşıdığını gösteren haller, Model Kanun'un 1(3) maddesinde belirtilen tahkimin milletlerarası nitelikte olduğunu gösteren hususlar temel alınarak sayılmıştır. Bunlardan birinin varlığı halinde uyuşmazlık yabancılık unsuru taşır ve bu durumda tahkim milletlerarası nitelik kazanır⁶⁵.

UNCITRAL Model Kanunu'nda kanunun uygulama alanının milletlerarası ticarî tahkim olduğu belirtilmiştir. Model Kanun'da tahkim yerinin herhangi bir devletin topraklarında olması, kanunun uygulama alanını belirleyen bir unsur değildir. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda uyuşmazlığın yabancılık unsuru taşıdığını gösteren, tahkim sözleşmesinin dayanağını oluşturan asıl sözleşmeye taraf olan şirket ortaklarından en az birinin yabancı sermaye getirmiş olması ve asıl sözleşme veya hukukî ilişkinin, bir ülkeden diğerine sermaye veya mal geçişini gerçekleştirmesi kıstasları da Model Kanun'dan farklı olarak düzenlenmiştir.

UNCITRAL Model Kanunu'nun Tanımlamalar ve Yorum Kuralları başlığını taşıyan 2.maddesi Milletlerarası Tahkim Kanunu'na alınmamıştır.

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda tahkim anlaşmasının yazılı şekilde olması, şekil şartının yerine getirilmiş sayılması için taraflarca imzalanmış yazılı bir belgeye veya taraflar arasındaki mektup, teleks, faks gibi bir iletişim aracına veya elektronik ortama geçirilmiş olması konusunda Model Kanun'un 7.maddesi esas alınmıştır. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun tahkim anlaşmasının şeklini düzenleyen 4/III. maddesinde anlaşmanın geçerliliği konusunda Model Kanun'dan farklı olarak İsviçre CPIL 178/2 maddesinden örnek alınan bir düzenleme getirilmiştir. Buna göre eğer taraflar tahkim anlaşmasının maddî geçerliliğine uygulanmak üzere

---

⁶⁴ BOZKURT, Armağan Ebru, Milletlerarası Tahkim Kanunu İle UNCITRAL Model Kanunu'nun Karşılaştırılması, İzmir 2002, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

⁶⁵ Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun uygulama alanı hakkında detaylı bilgi için bkz. ÖZDEMİR KOCASAKAL, Hatice, "Milletlerarası Tahkim Kanununun Uygulama Alanının Belirlenmesi", Prof. Dr. Özer Seliçi'ye Armağan, Seçkin Yayınevi, Ankara 2006, s. 349 vd.

bir hukuk seçimi yapmışlarsa öncelikle bu hukuka, yapmamışlarsa Türk Hukuku'na göre tahkim anlaşmasının geçerli olup olmadığı tespit edilecektir.

Tahkim anlaşmasına karşı, asıl sözleşmenin geçerli olmadığı veya tahkim anlaşmasının henüz doğmamış bir uyuşmazlığa ilişkin olduğu itirazının yapılamayacağına ilişkin tahkimin istiklali ile ilgili Milletlerarası Tahkim Kanunu madde 4/IV hükmü de yine İsviçre CPIL 178/3 maddesinden örnek alınmıştır.

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda hakemlere ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz kararı verme yetkisi Model Kanun'un 17.maddesi örnek alınarak tanınmıştır. Model Kanun'dan farklı olarak, mahkemeye başvurulmuş ve ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı alınmışsa otuz gün içerisinde Milletlerarası Tahkim Kanunu madde 10/A/III uyarınca tahkim davası açılmak zorundadır. Aksi halde ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Milletlerarası Tahkim Kanunu madde 6/IV uyarınca tarafların Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İcra İflas Kanunu'na göre istemde bulunma haklarının saklı olduğu belirtilmiştir.

156

Hakemlerin seçimi ile ilgili olarak, Model Kanun'un 10-16. maddelerindeki düzenleme esas alınmakla birlikte, Milletlerarası Tahkim Kanunu 7/B/1 maddesi uyarınca ancak gerçek kişilerin hakem seçilebileceği Model Kanun'da yoktur. UNCITRAL Model Kanunu'nda yer alan ve taraflarca aksi kararlaştırılmadığı sürece hiç kimsenin milliyeti dolayısı ile hakemlikten men edilemeyeceği hususu Milletlerarası Tahkim Kanunu'na alınmamıştır.

Hakemlerin reddi usulü Model Kanun'un 12.maddesi örnek alınarak düzenlenmiştir. Ancak seçilen hakemin veya hakem kurulunun tümünün ya da karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin reddi için ancak asliye hukuk mahkemesine başvurulabileceği, seçilen hakemin veya hakem kurulunun tamamının ya da karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin reddine asliye hukuk mahkemesince karar verilmesi halinde tahkimin sona ereceğine ve eğer tahkim anlaşmasında hakem veya hakemler ismen belirlenmemişse, yeniden hakem seçimi yoluna gidileceğine ilişkin Milletlerarası Tahkim Kanunu m. 7/D/IV hükmü Model Kanun'da yer almamaktadır.

Model Kanun'un 13(3).maddesindeki hakemi red talebi hakem mahkemesince kabul edilmeyen tarafın mahkemedan red talebi hakkında karar

verilmesini istemesi halinde hakem mahkemesinin yargılamaya devam edeceği hükmü Milletlerarası Tahkim Kanunu'na alınmamıştır.

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 7/E maddesindeki, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, tahkim yargılamasında görevi kabul eden hakemin, haklı bir neden olmaksızın görevini yerine getirmekten kaçınması halinde, tarafların bu sebeple uğrayacağı zararı ödemekle yükümlü olacağına ilişkin hüküm Model Kanun'da yoktur.

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 7/G maddesinde, Model Kanun'un 15.maddesindeki düzenleme ile aynı şekilde, hakemlerden birinin görevi herhangi bir sebeple sona ererse, onun yerine, seçimindeki aynı usul uygulanarak yeni bir hakem seçileceği belirtilmiştir. Ancak maddenin devamında, Model Kanun'dan farklı olarak, "*tahkim süresinin işlenmesi, bir veya birden çok hakemin değiştirilmesi sebebi ile durmaz*" denilmiştir. Ayrıca tahkim anlaşmasında hakemin veya hakem kurulunu oluşturan hakemlerin ad ve soyadları belirtilmiş ise, hakemin, hakem kurulunun ya da kurulun karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin görevinin herhangi bir sebeple sona ermesi halinde tahkim sona erecektir.

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 7/H maddesinde Model Kanun'un 16.maddesindeki gibi, hakem mahkemesinin, tahkim anlaşmasının mevcut veya geçerli olup olmadığına ilişkin itirazlar da dâhil olmak üzere, kendi yetkisi hakkında karar verebileceği düzenlenmektedir. Milletlerarası Tahkim Kanunu uyarınca hakem mahkemesi, yetkisizlik itirazını, ön sorun şeklinde inceler ve karara bağlar, yetkili olduğuna karar verirse, tahkim yargılamasına devam eder ve davayı karara bağlar. Model Kanun'dan farklı olarak Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda hakem mahkemesinin bu tip itirazları ön sorun olarak incelemesinden sonra tarafların bu karara karşı mahkemeye başvurma imkânları yoktur. Model Kanun'daki mahkemeye başvurma imkânı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda yer almamaktadır. Hakem mahkemesinin, kendi yetkisi hakkında yapılan itirazı incelemesi ve verdiği kararın hukuka aykırı olması durumunda, bu durumun hakem kararına karşı kanun yoluna başvurma sebebi olduğu Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 15/1/d maddesinde düzenlenmektedir.

Tahkim yargılama usulünü tarafların serbestçe kararlaştırabilecekleri hususu Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda, Model Kanun'un 19.maddesindeki düzenleme ile aynıdır. Bununla birlikte, Model Kanun madde 19(2) uyarınca, tahkim yargılama usulünde taraflar aralarında

anlaşmamışlarsa, hakem mahkemesinin Model Kanun'a tabi olmak üzere, tahkimi uygun gördüğü şekilde yürütebileceğine ilişkin hüküm Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda farklıdır. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 8/A maddesine göre, taraflar yargılama usulüne uygulanacak kuralları belirlememişlerse hakemler, tahkim yargılamasını bu Kanun hükümlerine göre yürüteceklerdir.

UNCITRAL Model Kanunu'nda yer almayan ancak, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 8/B/II maddesinde düzenlenmiş olan bir diğer husus da tarafların, tahkim yargılamasında, yabancı gerçek veya tüzel kişiler tarafından temsiline olanak sağlanmış olmasıdır. Böylelikle Türkiye'deki mahkemelerde temsil yetkileri olmadığı halde, yabancı avukat ve hukuk bürolarının tarafları hakem mahkemesi önünde temsil imkânı getirilmiştir. Bu hüküm, o tahkim yargılaması ile ilgili olarak mahkemeye yapılan başvurularda uygulanmayacaktır⁶⁶.

158 Model Kanun'un 20(2) maddesi uyarınca tarafların aksini kararlaştırmamış olmaları şartıyla, müzakere, tanıkların, bilirkişilerin, tarafların dinlenmesi, mal ve belgeler üzerinde keşif yapılabilmesi, belgelerin tetkik edilebilmesi için hakemlerin tahkim yeri dışında toplanabilmeleri mümkündür. Milletlerarası Tahkim Kanunu ise, hakem mahkemesinin yargılamanın gereklerine göre, taraflara önceden bildirerek, başka bir yerde de toplanabileceklerini belirtmektedir. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda Model Kanun'daki gibi hakemlerin tahkim yeri dışında toplanabilecekleri haller tek tek sayılmamıştır. Model Kanun'a göre hakemlerin tahkim yerinden başka bir yerde toplanabilmesi için tarafların muvafakati gerekirken, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 9.maddesinde taraflara önceden haber verilmesi şartı aranmaktadır.

Tahkim davasının başlangıç tarihinin belirlenmesinde de Model Kanun'un 21. maddesindeki düzenlemeden ayrılmıştır. Model Kanun'da, taraflarca aksi kabul edilmemişse, davalının uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözülmesi talebini aldığı tarih tahkim davasının başlangıç tarihi olarak belirlenmektedir. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 10/A maddesinde hakem veya hakemlerin belirlenmesi usulünün nasıl olduğuna göre davanın açıldığı tarih belirlenmektedir.

---

⁶⁶ "Örneğin, ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz kararı istenmesi veya hakem kararının iptali için mahkemeye başvurulması durumlarında, tarafların Türk mahkemelerinde Türk avukatlar tarafından temsil edilmeleri gerekmektedir." AKINCI, Milletlerarası Tahkim, s.126.

UNCITRAL Model Kanunu'nda tahkim süresi ile ilgili herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Buna karşılık Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 10/B maddesine göre, taraflar aksini kararlaştırmadığı sürece, tek hakemli davalarda hakemin seçildiği, birden çok hakemli davalarda ise hakem kurulunun ilk toplantı tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren bir yıl içinde hakem veya hakem kurulu karar vermelidir.

Tahkim yargılamasında kullanılacak dil, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 10/C maddesinde, Model Kanun'un 22.maddesi örnek alınarak düzenlenmiştir. Buna göre, taraflar tahkim yargılamasında kullanılacak dili serbestçe kararlaştırabileceklerdir. Eğer bu konuda bir anlaşma yoksa tahkim yargılamasında kullanılacak dil veya dilleri hakem/hakem kurulu belirleyecektir. Milletlerarası Tahkim Kanunu'ndaki düzenlemenin Model Kanun'dan farkı, tahkim yargılamasının Türkçe veya Türkiye Cumhuriyeti tarafından tanınan devletlerden birinin resmî dilinde yapılabileceğidir.

Dava dilekçesinde bulunması gereken hususlar, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 10/D maddesinde belirtilmiştir. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda, Model Kanun'un 23.maddesindeki ifade esas alınmakla birlikte, daha ayrıntılı bir madde metni yer almaktadır. Ayrıca Model Kanun'un 23.maddesindeki taraflara iddia ve savunmalarını değiştirme ve genişletme imkânı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 10/D/II maddesinde alınmıştır.

159

UNCITRAL Model Kanun'unda bulunmayan ancak Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda düzenlenen bir başka madde de hakemlerin görev belgesi düzenlemesine ilişkin 10/E maddesidir. Bu maddenin düzenlenmesinde MTO Tahkim Kuralları'nın 18.maddesi örnek alınmıştır.

UNCITRAL Model Kanunu'nda yer almayan, buna karşın Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda düzenlenen bir diğer hüküm taraf olma niteliğinin kaybı ile ilgilidir. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 11/B maddesi uyarınca tahkim yargılamasının taraflarından birisinin taraf olma niteliğini kaybetmesi halinde, hakem mahkemesince tahkim yargılaması ertelenerek, tahkim yargılamasının devamı amacı ile ilgililere bildirimde bulunulur. Bu halde tahkim süresi işlemez. Altı ay içinde bildirim yapılmaz veya bildirimde bulunanlar tahkim yargılamasına devam edeceklerini diğer tarafa ya da hakem mahkemesine bildirmezlerse, tahkim yargılaması sona erecektir.

UNCITRAL Model Kanunu'nun tahkimde esasa uygulanacak hukuk ile ilgili 28.maddesi, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 12/C maddesinde yer bulmuştur. Esasa uygulanacak hukukun tespitinde Model Kanun'daki düzenleme temel alınmıştır. Bununla birlikte, tarafların esasa uygulanacak hukuku tespit etmemiş olmaları halinde, hakem mahkemesinin uygun gördüğü kanunlar ihtilafı kurallarının gösterdiği hukukun uygulanacağına dair Model Kanun'daki hüküm, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda doğrudan doğruya maddî hukuka atıf yapmak sureti ile alınmıştır. Milletlerarası Tahkim Kanunu, taraflar hukuk seçiminde bulunmamışlarsa, hakemlerin uyuşmazlık ile en sıkı irtibat halindeki maddî hukuku tespit ederek uyuşmazlığın esasını bu hukuka göre çözeceğini düzenlemektedir.

Tahkim yargılaması sırasında tarafların sulh olması, Model Kanun'un 30.maddesinde düzenlenmiştir. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda ise tarafların sulh olması Model Kanun'daki düzenleme esas alınarak 12/D maddesinde düzenlenmiştir. Tahkim yargılaması sırasında taraflar sulh olurlarsa, yargılamaya son verilecektir. Tarafların istemini uygun bulan hakem mahkemesi, sulh durumunu hakem kararı olarak tespit edecektir.

160 Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda Model Kanun'un 29.maddesine benzer şekilde taraflara hakemlerin oybirliği ile karar vereceklerini kararlaştırma imkânı tanınmıştır. Ancak Model Kanun'dan farklı olarak, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 13/B/5 maddesinde tarafların hakem kararının oybirliği ile verilmesini kararlaştırdıkları halde, hakem kurulunun oybirliği ile karar verememesi, tahkim yargılamasının sona erme sebeplerinin arasında sayılmıştır. Taraf iradesinin hâkim olduğu tahkim yargılamasında taraflara hakemlerin oybirliği ile karar vereceklerini kararlaştırma imkânının tanınması, buna karşılık hakem kurulunun oybirliğine varmaması halinde bunun sonucunun ne olacağının Model Kanun'daki gibi cevapsız bırakılmadığı bir düzenleme Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda yer almaktadır.

Hakem kararının şekli ve içeriğinin nasıl olacağı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 14/A maddesinde Model Kanun 31.maddesi esas alınarak belirtilmiştir. Milletlerarası Tahkim Kanunu'ndaki düzenlemede Model Kanun'dan farklı ve detaylı olarak, hakem kararının neleri içermesi gerektiği sayılmıştır. Model Kanun'a göre, taraflarca kararlaştırılmış ise hakemler kararda gerekçe belirtmeyebileceklerdir. Ancak Milletlerarası Tahkim Kanunu'na göre, hakem kararının gerekçesinin de karar metninde belirtilmesi gerekir. Bir diğer farklı nokta da, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda hakem kararında kararı veren hakemlerin oyları ve karşı

oylarının da yer alması gerektiğinin düzenlenmesidir. Buna göre, hakem kararında karşı oylar ve bunlara ilişkin muhalefet şerhleri de yer alacaktır.

UNCITRAL Model Kanunu'nun 3.maddesindeki yazılı bildirimlerin alınması ile ilgili hüküm Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda 14/C maddesinde yer bulmuştur. Bu düzenleme ile Milletlerarası Tahkim Kanunu'na tabi olan tahkimde, Tebligat Kanunu uygulanmayacaktır.

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 15. maddesindeki milletlerarası nitelikli hakem kararlarına karşı sadece iptal davası açılabileceğine ilişkin hüküm Model Kanun'un 34.maddesinden alınmıştır. Farklı olarak, Model Kanun'da hakem kararının alınması, düzeltilmesi, yorumlanması veya tamamlanmasından itibaren üç ay olan iptal isteminde bulunma süresi Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda otuz gündür. Model Kanun'un 34.maddesinin son fıkrasında yer alan mahkemenin hakem kararının iptali davasını, hakem mahkemesinin tahkim sürecini gözden geçirmesi veya iptal sebeplerini hakem mahkemesinin görüşü doğrultusunda ortadan kaldırması için askıya alabileceğine ilişkin hüküm Milletlerarası Tahkim Kanunu'na alınmamıştır. Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda Model Kanun'da yer almayan, yerleşim yeri veya olağan oturma yerleri Türkiye dışında bulunan taraflara bir veya birkaç sebepten dolayı iptal davası açma hakkından feragat etme hakkı tanınmıştır.

Görüldüğü gibi UNCITRAL Model Kanunu esas alınarak düzenlenen Milletlerarası Tahkim Kanunu hukukumuzda tahkim ile ilgili yenilikler getirmiştir⁶⁷. Milletlerarası Tahkim Kanunu, çeşitli yönlerden eleştirilebilirse de, millî tahkimi düzenleyen kurallara nazaran daha esnek, taraf iradesine daha fazla yer veren, teknolojik gelişmeleri yadsımayan, yargılama usulünün gereksiz yere uzamasına engel olan ve mahallî kuralların ve mahkemelerin müdahalesini azaltmaya çalışan bir tahkim sistemini düzenlemektedir⁶⁸.

---

⁶⁷ Bkz. ÖZTEKİN GELGEL, Günseli, "Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun Uygulama Alanı ve Getirmiş Olduğu Önemli Yenilikler, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp'e Armağan, C.II, Beta Yayınevi, İstanbul 2003, s.1081 vd.

⁶⁸ Milletlerarası Tahkim Kanunu uyarınca cereyan eden tahkim hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. AKINCI, Milletlerarası Tahkim.

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun maddelerinin düzenlenmesinde esas alınan kanunların maddelerini gösterir tablo makale sonunda gösterilmiştir.⁶⁹:

VII. UNCITRAL MODEL KANUNU'NDA 2006 YILINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERE GENEL BİR BAKIŞ

UNCITRAL'in 2006 yılında yapılan toplantılarının neticesinde 7 Haziran 2006 tarihinde, 1985 tarihli UNCITRAL Model Kanunu'nda bazı değişiklikler yapılması kabul edilmiştir. Model Kanun'daki yenilikler, milletlerarası alanda kabul edilen prensiplerin yorumlanmasını kolaylaştırmaya, tahkim anlaşmasının şekli hususunda milletlerarası ticarî uygulamalar ve teknolojik gelişmelerin dikkate alınmasına ve geçici hukukî koruma tedbirlerine genellikle milletlerarası ticarî tahkimde başvurulması nedeni ile geçici hukukî koruma tedbirlerine ilişkin kararların tenfizine ilişkindir.⁷⁰

162

Model Kanun'da 2006 yılında yapılan değişikliklere daha yakından değinmek gerekirse, öncelikle madde 1(2)'den başlanabilir. Model Kanun'unun 1(2) maddesinde kanun hükümlerinin -madde 8, 9, 17H, 17I, 17J, 35 ve 36 hariç- tahkim yerinin bu devletin topraklarında olması halinde Model Kanun'un uygulanacağı belirtilmiştir. Belirtilen istisnaî maddeler ise tahkim Model Kanunu kabul eden devletin topraklarında olsun ya da olmasın uygulanacaktır. Bunlar, tahkim anlaşmalarının tanınmasına ilişkin 8 ve 9.madde, mahkemece verilen geçici hukukî koruma tedbiri kararlarına ilişkin 17J maddesi, hakem mahkemesince verilen geçici hukukî koruma tedbiri kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin 17H ve 17I maddeleri ve hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin 35 ve 36.maddelerdir. Bu maddelerden 17H, 17I ve 17J 2006 yılında yapılan değişikliklerle eklenmiştir.

Model Kanun'un 2A maddesi 2006 yılında Komisyon tarafından eklenmiştir. Buna göre Model Kanun'un yorumlanmasında Kanun'un milletlerarası bir kurum tarafından hazırlandığı, uygulamasında yeksenaklığın sağlanması amacı ve iyiniyetin gözetilmesi gerekmektedir. Model Kanun'da düzenlenen meselelere ilişkin sorular bu Kanun'da açıkça düzen-

---

⁶⁹ Kaynak Kanun sütununda UNCITRAL Model Kanunu'nu gösterir maddeler 2006 yılında yapılan değişikliklerden önceki haline ilişkindir. UNCITRAL Tahkim Kuralları'na ilişkin maddeler ise 2010 yılında yapılan değişiklikten önceki haline ilişkindir.

⁷⁰ UNCITRAL, Amendments 2006, s.24.

lenmeyen hallerde bu Kanun'un dayandığı genel prensiplere uygun olarak çözülecektir (Model Kanun m.2A).

Model Kanun'da yapılan bir diğer değişiklik, tahkim anlaşmasının şekline ilişkindir. Model Kanun'un "*Tahkim Anlaşmasının Tanımı ve Şekli*" kenar başlığını taşıyan 7.maddesi iki seçenekli şekilde düzenlenmiştir. Buna göre Seçenek I 7(1)'de tahkim anlaşmasının tanımı, "*belirli bir hukukî ilişkiden doğan veya doğabilecek tüm veya bazı uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözülmesi amacı ile yapılan anlaşmadır*" şeklinde yapılmıştır. Tahkim anlaşmasının bir sözleşmede tahkim şartı veya ayrı bir tahkimname (tahkim sözleşmesi) şeklinde olabileceği maddenin devamında belirtilmektedir. Madde 7(2)'de tahkim anlaşmasının şekli düzenlenmiştir. Model Kanun, tahkim anlaşmasının yazılı şekilde olması gerektiği hususunda, 1958 New York Sözleşmesi'ni takip etmiştir⁷¹. UNCITRAL Model Kanunu, New York Sözleşmesi'ndeki düzenlemeyi⁷² genişleterek ve daha esnek hale getirerek, taraflarca imzalanan bir belge veya mektup, teleks, telgraf veya bir anlaşma kaydını içeren herhangi bir telekomünikasyon vasıtası ile belgelenmesini yazılılık koşulu için yeterli saymıştır. Ayrıca Model Kanun'da, karşılıklı iddia ve savunmalarda sözleşmenin varlığının bir tarafça ileri sürülüp, diğer tarafça inkâr edilmediği hallerde, yazılılığın gerçekleştiği belirtilmiştir. Bir sözleşmede, tahkim şartı içeren bir belgeye atıf yapılmışsa, sözleşmenin yazılı olması ve yapılan atfın, o hükmü sözleşmenin bir bölümü olarak nitelendirmesi şartı ile, yine tahkim anlaşmasının oluşacağı belirtilmiştir⁷³. Madde 7 Seçenek II'de ise tahkim anlaşması, "*tarafların aralarındaki belli bir hukukî ilişkiden doğan, sözleşmesel veya sözleşme dışı mevcut veya ileride doğabi-*

---

⁷¹ UNCITRAL Model Kanunu'ndaki madde metninin değişiklikten önceki halinin ve Milletlerarası Tahkim Kanunu'ndaki düzenlemenin New York Sözleşmesi'ne uygun olmakla birlikte, bu Sözleşme ile karşılaştırıldığında daha fazla iletişim aracını – teleks ve faks gibi- kapsadığı hakkında bkz. DEREN YILDIRIM, Nevhis, UNCITRAL Model Kanunu ve Milletlerarası Tahkim Kanunu Çerçevesinde Milletlerarası Tahkimin Esaslı Sorunları, Alkım Yayınevi, İstanbul 2004, s.44 vd.

⁷² New York Sözleşmesi'nin ilgili maddesinde yazılı şekil şartı aranmaktadır. Tahkim sözleşmesinin yazılı olmaması tenfizine engel olacaktır. Zira New York Sözleşmesi uyarınca her ne kadar tahkim sözleşmesinin geçerliliğine uygulanacak hukuk, tarafların tâbi kıldığı veya hakem kararının verildiği yer hukukuna göre belirlenecek olsa da, söz konusu hukuklar yazılı şekil şartını öngörmese dahi, New York Sözleşmesi uyarınca tahkim sözleşmesinin yazılı olması gerekmektedir. Bkz. AKINCI, Milletlerarası Ticarî Hakem Kararları, s.119-120.

⁷³ UNCITRAL, Amendments 2006, s.28.

lecek uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözülmesi hususunda anlaşmalarıdır” şeklinde tanımlanmıştır.

UNCITRAL, 2006 yılında New York Sözleşmesi'nin II(2) ve VII(1) maddelerinin yorumlanması ile ilgili bir öneri kabul etmiştir. Buna göre Model Kanun hükümlerinin modernleştirilmesi ile aynı zamanda New York Sözleşmesi'nin yorumlanmasında ve uygulanmasında yeknesaklığın sağlanması uygun olacaktır. Komisyonun önerisi elektronik ticaretin kullanımının ve tahkim anlaşması, tahkim usulü ve hakem kararlarının tenfizi hususunda New York Sözleşmesi'ne nazaran daha elverişli hükümler içeren millî kanunların uygulanmasının artırılması hakkındadır. New York Sözleşmesi madde II(2)'de *“Yazılı anlaşma teriminden karşılıklı olarak teati edilmiş mektup veya telgraflarda mündemiç bulunan veya taraflarca imzalanmış bir mukaveleye dercedilmiş olan bir hakem şartı veya bir hakem mukavelesi anlaşılır.”* hükmü yer almaktadır. Komisyon, New York Sözleşmesi madde II(2)'de sayılan durumların sınırlı olmadığını kabulü hususunda devletleri cesaretlendirmektedir. Ayrıca Komisyon üye devletleri Model Kanun'un 7.maddesinin yeni halini kabul etmeleri hususunda teşvik etmektedir. 7.maddenin her iki seçeneği de New York Sözleşmesi'ne nazaran hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde daha elverişli bir düzenleme getirmektedir. New York Sözleşmesi'nin VII(1) maddesinde *“İşbu sözleşme hükümleri âkit devletlerarasında mün'akit hakem kararlarının tanınması veya icrasına dair, iki yahut çok taraflı anlaşmaların muteberliğine hâlel getirmez ve alakadar taraflardan hiçbirini bir hakem hükmünden, bunun dermeyeran edildiği memleketin mevzuat ve muahedeleri ahkâmı dairesinde faydalanabilmek imkânını haiz olma hakkından mahrum etmez.”* hükmü yer almaktadır. Komisyon bu madde ile ilgili olarak ilgili tarafın tahkim anlaşmasının geçerliliğinin arandığı ülkenin hukuku veya anlaşmaları dairesinde haklarından yararlanabileceğini belirtmiştir⁷⁴.

Model Kanun'un geçici hukukî koruma tedbirlerine ilişkin 17.maddesi değiştirilerek iki bölüm haline getirilmiştir. Buna göre *Section I* başlıklı 17.maddenin ilk bölümünde hakem mahkemesinin taraflarca aksi kararlaştırılmadığı sürece taraflardan birinin talebi halinde geçici hukukî koruma tedbirine karar verebileceği düzenlenmiştir. 17.maddenin *Section II* başlıklı ikinci bölümünde ise ihtiyatî tedbir talebinde bulunmanın şartları düzenlenmiştir. *Section III* başlıklı üçüncü bölümde ise ihtiyatî tedbirlere

⁷⁴ UNCITRAL, Amendments 2006, s.28-29.

ve geçici hukukî koruma tedbirlerine uygulanacak hükümler düzenlenmiştir. *Section IV* başlıklı dördüncü bölümde, hakem mahkemesince verilen geçici hukukî koruma tedbirlerine ilişkin kararlara Model Kanun'un 35 ve 36.maddelerindeki hakem kararlarının tenfizine ilişkin hükümlerin uygulanabileceği düzenlenmiştir. *Section V* başlıklı beşinci bölümde ise tahkim anlaşmasının mahkemelerin geçici hukukî koruma tedbiri kararı verebilmesine engel oluşturmayacağı belirtilmiştir. Buna göre tahkim anlaşmasının taraflardan biri isterse mahkemeden de geçici hukukî koruma tedbiri talebinde bulunabilecektir⁷⁵.

SONUÇ

Milletlerarası ticarî hayatta uyum ve yeknesaklığın sağlanması ve uygulamanın kolaylaştırılması için 1966 yılında Birleşmiş Milletler bünyesinde, milletlerarası ticaret hukukunda uyum ve yeknesaklığı sağlamak üzere Birleşmiş Milletler Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu-UNCITRAL kurulmuştur. UNCITRAL'in dört amacı vardır. Bunlar, yeknesaklık, esneklik, modernizasyon ve açıklıktır. Bu komisyon milletlerarası ticaret alanında yeni anlaşmaların hazırlanması, kanunların çıkarılması ve ticarî örf ve adet ile ilgili düzenlemelerin yapılmasında etkin olmuştur. Bu çalışmalardan bir tanesi de UNCITRAL Model Kanunu'dur. Farklı hukuk sistemlerinin harmonizasyonunda çok taraflı bir konvansiyon hazırlanması mümkündür. Ancak, aynı amaç için bir model kanun da hazırlanabilir. Bir konvansiyon ile bir model kanunun karşılaştırılması halinde, bunların kabul edilmeleri aşamasındaki esneklik önemli bir farklılık olarak ortaya çıkmaktadır. UNCITRAL Model Kanunu, bir devlet tarafından aynen alınabileceği gibi, değişiklikler yapılarak da alınabilir veya Model Kanun'un sadece bir kısmı kabul edilebilir. Oysa bir konvansiyon, bağlayıcılığı sağlayabilme amacı ile resmî formalitelerde katı ve kesin bir prosedürü ve çekince olarak adlandırılan genellikle çok küçük bir alanda verilen değişiklik yapma iznini içerir. UNCITRAL Model Kanunu, çok iyi hazırlanmış bir model kanunun, kanunların yeknesaklaştırılması konusunda milletlerarası bir konvansiyondan daha başarılı olduğunu göstermiştir.

1985 yılında hazırlanan Model Kanun, 2001 yılında kabul edilen Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda büyük ölçüde esas alınan kaynaklardan biri olmuştur. Model Kanun ile Milletlerarası Tahkim Kanunu arasında ben-

---

⁷⁵ UNCITRAL, Amendments 2006, s.31 vd.

zerlikler bulunmakla beraber bazı hususlarda Milletlerarası Tahkim Kanunu, Model Kanun'dan ayrılmaktadır.

Model Kanun'da 2006 yılında yapılan değişikliklerden sonra Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda bu yönde herhangi bir yenilik yapılmamıştır. Şu halde Model Kanun'da yapılan değişikliklerden sonra Milletlerarası Tahkim Kanunu ile aradaki farklılıklardan ilki, tahkim anlaşmasının şekline ilişkindir. Milletlerarası Tahkim Kanunu 4.madde uyarınca *“Tahkim anlaşması, yazılı şekilde yapılır. Yazılı şekil şartının yerine getirilmiş sayılması için, tahkim anlaşmasının taraflarca imzalanmış yazılı bir belgeye veya taraflar arasında teati edilen mektup, telgraf, teleks, faks gibi bir iletişim aracına veya elektronik ortama geçirilmiş olması ya da dava dilekçesinde yazılı bir tahkim anlaşmasının varlığının iddia edilmesine davalının verdiği cevap dilekçesinde itiraz edilmemiş olması gerekir. Asıl sözleşmenin bir parçası haline getirilmek amacıyla tahkim şartı içeren bir belgeye yollama yapılması halinde de geçerli bir tahkim anlaşması yapılmış sayılır.”* Model Kanun'da 2006 yılından sonra yapılan değişiklik ile UNCITRAL Model Kanunu, New York Sözleşmesi'ndeki düzenlemeden daha geniş ve daha esnek bir düzenleme getirmektedir. Buna göre tahkim anlaşması herhangi bir şekilde olabilir –sözlü şekil dâhil- yeter ki anlaşmanın içeriği kayıt edilmiş olsun. Yeni düzenleme ile tarafların imzasına ya da karşılıklı mesajların teatisine gerek kalmamaktadır.

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 6.maddesi uyarınca aksi kararlaştırılmadıkça, tahkim yargılaması sırasında hakem mahkemesi, taraflardan birinin istemi üzerine, ihtiyatî tedbire veya ihtiyatî hacze karar verebilir. Hakem mahkemesi cebri icra organları tarafından icrası ya da diğer resmî makamlar tarafından yerine getirilmesi gereken ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı veremeyeceği gibi, üçüncü kişileri bağlayan ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı da veremez. Hakem mahkemesinin vereceği ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı taraflar arasında uygulanacaktır. Taraflardan biri, hakem mahkemesinin verdiği ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararının gereğini yerine getirmezse; karşı taraf, yetkili mahkemenin yardımını isteyebilir. Yetkili mahkeme gerekirse başka bir mahkemeyi istinabe edebilir. 1985 tarihli Model Kanun'un alınan bu düzenleme ile 2006 yılında Model Kanun'da yapılan değişiklikten sonra yapılan düzenleme arasında birtakım farklılıklar ortaya çıkmıştır. Buna göre hakem mahkemesince verilen geçici hukukî koruma tedbirlerine ilişkin kararlara Model Kanun'un 35 ve 36.maddelerindeki hakem kararlarının tenfizine ilişkin hükümlerin uygulanabileceği düzenlenmiştir. Böylelikle hakem

mahkemesinin verdiği geçici hukukî koruma tedbiri kararlarının tenfizi hususunda açık bir düzenleme getirilmiş olmakta, tereddüt ortadan kalkmaktadır. Zira, doktrinde bir görüş⁷⁶, geçici hukukî koruma tedbirinin konusunun yabancı bir ülkede olması durumunda örneğin geçici hukukî koruma tedbirine ilişkin kararın tahkim yerinden farklı bir ülkede icrası gerekiyorsa, o ülkedeki mahkemelerden tedbir talep edilmesi gerektiği yönündedir. Buna göre geçici hukukî koruma tedbirine ilişkin kararın tenfizi mümkün değildir. Zira New York Sözleşmesi'nde tedbir kararlarının tenfizine ilişkin hüküm bulunmamaktadır. Buna karşılık New York Sözleşmesi'nin tenfiz edilecek hakem kararları arasında ayırım yapmadığı başka bir deyişle geçici hukukî koruma tedbirine ilişkin hakem kararlarının da New York Sözleşmesi uyarınca tenfizinin istenebileceğini ileri süren görüşler de mevcuttur⁷⁷. 2001 yılında kabul edilen Milletlerarası Tahkim Kanunu, getirdiği yenilikler ile milletlerarası tahkim alanında Türkiye'de milletlerarası tahkim uygulamasının gelişmesi bakımından önemli bir gelişmedir. Bununla birlikte ilerleyen teknolojiye paralel olarak ticarî ilişkilerde yaşanan gelişmeler kanunların da yenilenmesini gerektirmektedir. Bu itibarla Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda yapılacak herhangi bir değişiklikte Model Kanun'da 2006 yılında yapılan değişikliklerin de gözönüne alınması isabetli olacaktır.

***

---

⁷⁶ PEKCANITEZ, Hakan, "Milletlerarası Tahkimde Geçici Hukukî Koruma Önlemleri", Milletlerarası Tahkim Semineri, Ankara 10 Mart 2003, ICC Türkiye Millî Komitesi, s.140, 152; LEW, Julian D.M., "Final Report on Intellectual Property Disputes and Arbitration", The ICC International Court of Arbitration Bulletin, Vol.9, No.1, May 1998, s.47.

⁷⁷ WIJNEN, O.L.O. de Witt, "Awards and Their Enforcement", Worldwide Forum On The Arbitration of Intellectual Property Disputes, 3-4 March 1994, WIPO Publication, Geneva 1996, s.236; SMITH, Matthew A. / COUSTÉ, Marina / HIELD, Temogen / JARVIS, Richard / KOCHUPILLAI, Mrinalini / LEON, Barry / RASSER, Jacobus C. / SAKAMOTO, Masamitsu / SHAUGHNESSY, Andy / BRANCH, Jonathan, "Arbitration of Patent Infringement and Validity Issues Worldwide", Harvard Journal of Law & Technology, Vol.19, No.2, Spring 2006, s.318; Geçici hukukî koruma tedbirlerine ilişkin hakem kararlarının tenfiz edilebilir nitelikte olduğunu kabul etmekle birlikte, New York Sözleşmesi'nde bu konuda açık bir düzenlemeyi içeren değişikliğin yapılmasının durumu netleştirileceği belirtilmektedir. Geçici hukukî koruma tedbirlerine ilişkin hakem kararları, Hollanda, Fransa, Belçika ve Amerika Birleşik Devletleri'nde nihai kararlar gibi değerlendirilmektedir. KOJOVIC, Tijana, "Court Enforcement of Arbitral Decisions on Provisional Relief - How Final is Provisional?" Journal of International Arbitration, Vol.18, No.5, October 2001, s.513, 532; İsviçre, Alman ve Türk hukuk sistemlerinde geçici hukukî koruma tedbirlerine ilişkin hakem kararlarının mahkemelerce icra edilmesine ilişkin yardım sistemi benimsenmiştir. ŞİT, Banu, Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, İmaj Yayinevi, Ankara 2005, s.142.

Tablo

Milletlerarası Tahkim Kanunu (m=madde)	Kaynak Kanun (UNCITRAL Model Kanunu) (m=madde)	UNCITRAL Model Kanunu'nda 2006 Yılında Değişen Maddeler
m. 1/I, m.1/II, m.1/III, m.1/IV, m.1/V, m. VI	CPIL m. 176/1	m.1(2); m.2 A
m. 2/1, m. 2/2, m. 2/2(a) m. 2/2 (b), m.2/3, m. 2/4, m. 2/son	m. 1(3) (a), CPIL m. 176/1, m.1(3) (b), CPIL m.176/1, m.1(3) (b) (i), m. 1(3) (b) (ii)	
m. 3/I, m.3/II	m. 6, m.5	
m. 4/I, 4/II, 4/III, 4/IV	m. 7(1), m.7(2) CPIL m.178/2, CPIL m.178/3	m.7 Option I; Option II
m. 5/I, m. 5/II	m. 8(1)	
m. 6/I, 6/II, 6/III, 6/IV, 6/V	m. 9, m. 17	m.17,17A,17B, 17C, 17D, 17E, 17F, 17G, 17H, 17I, 17J
m. 7/A, 7/B, 7/C/I, 7/C/II, 7/D, 7/E, 7/F, 7/G, 7/H	m. 10, m. 11, m. 12, m. 12, CPIL m. 180/1b, m. 14, m. 15, m. 16	
m. 8/A, m. 8/B	m. 19, m.18,	
m. 9	m. 20	
m. 10/A, 10/B, 10/C, 10/D, 10/E	m. 21, 22, 23, MTO Tahkim Kuralları m. 18	
m. 11/A, 11/B, 11/C	m. 24, m. 25	
m.12/A, 12/B, 12/C, 12/D	m.26, m.27, m.28, m.30	
m.13/A, m.13/B	m.29, m.32	
m. 14/A/I, 14/A/II, 14/A/III, 14/ A/IV, 14/B, 14/C	m.31, CPIL m.188, m.33, m.3	
m. 15/A/I, 15/A/II, 15/A/III, 15/A/IV, 15/A/V, 15/A/VI, 15/A/VII, 15/B	m.34, 34, CPIL m.192/1	
m. 16/A/I, 16/A/II, 16/A/III, 16/A/IV, 16/A/V, 16/B, 16/C, 16/D	UNCITRAL Tah. Kur. m.39(1), 40(4), 38, 41(1), 41(4), 40(1)	
m. 17, m.18, m.19		

KAYNAKLAR

- AKINCI, Ziya**, Milletlerarası Ticarî Hakem Kararları ve Tenfizi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, Ankara 1994 (Milletlerarası Ticarî Hakem Kararları).
- AKINCI, Ziya**, Milletlerarası Tahkim, 2.Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2007 (Milletlerarası Tahkim).
- ALANGOYA, Yavuz**, “UNCITRAL Tahkim Yönetmeliği Hakkında”, Prof. Dr. İlhan Postacıoğlu’na Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1990, s.1-23.
- ANSAY, Tuğrul**, “International Arbitration in Turkey”, The American Review of International Arbitration, Y.2003, Vol.14, No.3, s.333-341.
- BALCI, Muharrem**, İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim, Danışman Yayınevi, İstanbul 1999.
- BERBER, Leyla Keser**, Uluslararası Ekonomik Tahkimde Çok Taraflı Tahkim Sorunu, Alfa Yayınevi, İstanbul 1999.
- BİRSEL, Mahmut T. / BUDAK, Ali C.**, “Milletlerarası Tahkim Konusunda Türk Hukuku Açısından Sorunlar ve Öneriler – Türk Tahkim Hukuku ve UNCITRAL Kanun Örneği”, Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi? Sempozyum-Bildiriler- Tartışmalar, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 11 Nisan 1997, C.I, Ankara 1997, s.169-223.
- BİRSEL, Mahmut T.**, Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?, Bildiriler-Tartışmalar, C.I, Ankara 1997.
- BOZKURT, Armağan Ebru**, Milletlerarası Tahkim Kanunu İle UNCITRAL Model Kanunu’nun Karşılaştırılması, İzmir 2002, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- BROCHES, Aron**, “Birth of UNCITRAL”, Uniform Commercial Law In The Twenty-First Century, Proceedings of the Congress of the United Nations Commission on International Trade Law, New York, 18-22 May 1992, New York 1995, s.7-9.
- BUHRİNG-UHLE, Christian**, Arbitration and Mediation In International Business, Kluwer Law International, The Hague Netherlands 1998.
- COE, Jack J. Jr.**, International Commercial Arbitration: American Principles and Practice in a Global Context, New York 1997.
- DAYINLARLI, Kemal**, UNCITRAL Kurallarına Göre Uzlaşma ve Tahkim, Dayınlarlı Yayınları, Ankara 2000.
- DEMİR GÖKYAYLA, Cemile**, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni, Seçkin Yayınları, Ankara 2001.
- DEMİRELLİ, Korhan**, “2675 Sayılı Kanunun Yürürlüğünden Bugüne Kadar Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Tanıma ve Tenfizin Durumu”, Manisa Barosu Dergisi, Yıl 16, S.62-63, Temmuz-Ekim 1997, s.59-75.

DEREN YILDIRIM, Nevhis, UNCITRAL Model Kanunu ve Milletlerarası Tahkim Kanunu Çerçevesinde Milletlerarası Tahkimin Esaslı Sorunları, Alkım Yayınevi, İstanbul 2004.

DOĞAN, Fatih, “Incoterms 2000, Tarihi Gelişimi-Geçerlilik Kaynağı, Münferit Klozlar-Son Değişiklikler”, Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55.Yaşgünü Armağanı, C.I, İstanbul 2002, s.337-367.

EKŞİ, Nuray, “Milletlerarası Tahkim Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Y.23, S.1-2, İstanbul 2003, s.295-338.

HERMANN, Gerold, “The UNCITRAL Arbitration Law”, Uniform Law Review, 1998-2/3, s.483-500, <http://www.gccarbitration.com/english/issue/issue12/law1.htm> (Erişim: 26.04.2001).

HONNOLD, John O., “Goals of Unification”, Uniform Commercial Law In The Twenty-First Century, Proceedings of the Congress of the United Nations Commission on International Trade Law, New York, 18-22 May 1992, New York 1995, s.11-13.

INTERNATIONAL TRADE CENTER, Arbitration and Alternative Dispute Resolution, Trade Law Series, Geneva 2001.

KALPSÜZ, Turgut, Birleşmiş Milletler Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonunun Tahkim Hükümlerine Göre Cereyan Eden Tahkim, Ankara 1990 (Birleşmiş Milletler).

170

KALPSÜZ, Turgut, Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?, Taslaklar-Tartışmalar-Öneriler, C.II, Ankara 1999.

KAPLAN, Yavuz, “Uluslararası Tahkim, Türkiye Açısından Yeni Gelişmeler ve Önemi”, İstanbul Barosu Dergisi, C.77, S.3, s.576-618.

KARAN, Hakan, “Milletlerarası Ticarî Tahkimin Hukukî Mahiyeti ve Bu Alandaki Kanunlaştırmalara Etkisi”, Prof. Dr. Mahmut Tevfik Birsnel’e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 2001, s.201-229.

KARAYALÇIN, Yaşar, Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?, Taslaklar-Tartışmalar-Öneriler, C.II, Ankara 1999.

KOJOVIC, Tijana, “Court Enforcement of Arbitral Decisions on Provisional Relief - How Final is Provisional?” Journal of International Arbitration, Vol.18, No.5, October 2001, s.511-532.

LEW, Julian / MISTELIS, Loukas A. / KRÖLL, Stefan M., Comparative International Commercial Arbitration, Kluwer Law International, Netherlands 2003.

LEW, Julian D.M., “Final Report on Intellectual Property Disputes and Arbitration”, The ICC International Court of Arbitration Bulletin, Vol.9, No.1, May 1998, s.37-73.

NOMER, Ergün / EKŞİ, Nuray / GELGEL, Günseli, Milletlerarası Tahkim, Beta Yayınevi, İstanbul 2000.

ÖZDEMİR KOCASAKAL, Hatice, “Milletlerarası Tahkim Kanununun Uygulama Alanının Belirlenmesi”, Prof. Dr. Özer Seliçi’ye Armağan, Seçkin Yayınevi, Ankara 2006, s.343-368.

ÖZTEKİN GELGEL, Günseli, “Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun Uygulama Alanı ve Getirmiş Olduğu Önemli Yenilikler, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan, C.II, Beta Yayınevi, İstanbul 2003, s.1081-1093.

PEKCANITEZ, Hakan, “Milletlerarası Tahkimde Geçici Hukukî Koruma Önlemleri”, Milletlerarası Tahkim Semineri, Ankara 10 Mart 2003, ICC Türkiye Millî Komitesi, s.115-152.

SEVİĞ, Vedat Raşit, “Cumhuriyetimizin 75. Yıldönümünde Milletlerarası Ticarî Tahkim Alanındaki Gelişmeler”, İstanbul Üniversitesi Cumhuriyetin 75. Yıl Armağanı, İstanbul 1999, s.757-763.

SMIT, Hans / PECHOTA, Vratislav, Comparison of International Arbitration Rules, United States of America 1999.

SMITH, Matthew A./COUSTÉ, Marina, HIELD, Temogen/JARVIS, Richard / KOCHUPILLAI, Mrinalini/LEON, Barry/RASSER, Jacobus C./ SAKAMOTO, Masamitsu / SHAUGHNESSY, Andy / BRANCH, Jonathan, “Arbitration of Patent Infringement and Validity Issues Worldwide”, Harvard Journal of Law & Technology, Vol.19, No.2, Spring 2006, s.299-357.

SZASZ, Ivan, “Useful Additions to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration”, Uniform Commercial Law in the Twenty-First Century, Proceedings of the Congress of the United Nations Commission on International Trade Law, New York, 18-22 May 1992, New York 1995.

ŞANLI, Cemal, Milletlerarası Ticarî Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk, Yargı Yayınevi, Ankara 1986.

ŞANLI, Cemal, Uluslararası Ticarî Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, Beta Yayınevi, İstanbul 2002.

ŞİT, Banu, Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, İmaj Yayınevi, Ankara 2005.

TAŞKIN, Alim, Hakem Sözleşmesi, Turhan Kitabevi, Ankara 2000.

TİRYAKİOĞLU, Bilgin, Taşınır Mallara İlişkin Milletlerarası Unsurlu Satım Akitlerine Uygulanacak Hukuk, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1996.

UNCITRAL, The UNCITRAL Guide, United Nations, Vienna 2007, www.uncitral.org/pdf/english/texts/general/06-50941_Ebook.pdf (27.12.2010).

UNCITRAL SECRETARIAT VIENNA INTERNATIONAL CENTRE, Explanatory Note by the UNCITRAL Secretariat on the Model Law on International Commercial Arbitration, UNCITRAL Yearbook, Volume XVI, 1985.

UNCITRAL, UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985 With Amendments as Adopted in 2006, United Nations Publication, Vienna 2008 (Amendments 2006).

WIJNEN, O.L.O. de Witt, “Awards and Their Enforcement”, Worldwide Forum On The Arbitration of Intellectual Property Disputes, 3-4 March 1994, WIPO Publication, Geneva 1996, s.233-245.

YILMAZ, Ejder, “Tahkim Hukukuna Genel Giriş ve Ülkemizdeki Gelişim”, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu, Konuşmalar, Bildiriler, Tartışmalar, Belgeler, 5-6-7-8 Nisan 2000, İzmir Barosu Yayınları, s.268-286 (Yargı Reformu).

YILMAZ, Ejder, Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?, Taslaklar-Tartışmalar-Öneriler, C.II, Ankara 1999 (Sempozyum).

www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules-revised/arb-rules-revised-2010-e.pdf (08.12.2010).